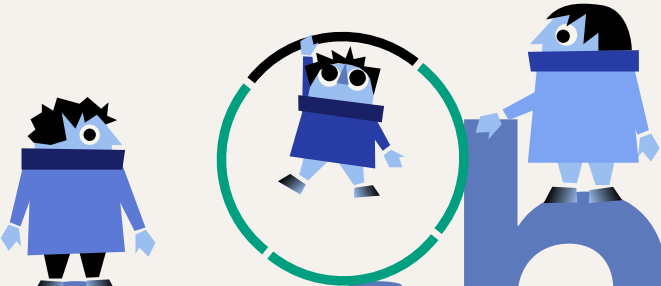

**SAMEN
VOORBIJ
TRAUMA**

Van preventie tot herstel

overhoop

**HANDIGE
GIDS**
voor de
eerste lijn

Inhoud

Intro

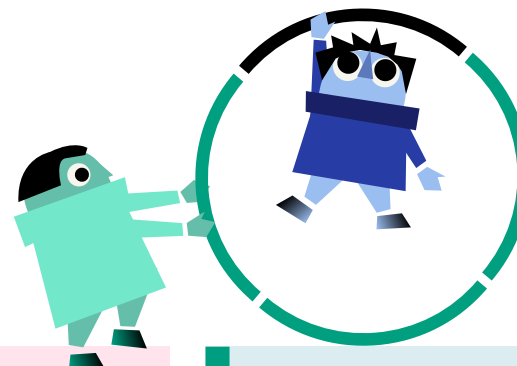
Leeswijzer

Waarom bestaat OverHoop?

- ingrijpende ervaringen
- de gevolgen in cijfers
- beschermende factoren

Hoe bouwen aan OverHoop?

- de OverHoop beweging
- ervaringsperspectief als rode draad

sensibiliseren

- Koppel urgentie aan actie
- Stem af op de praktijk
- Combineer bewustmaking met activering
- Benadruk ook wat beschermt
- Zet in op herhaling en continuïteit
- Benader bewustwording breed

houvast bieden

- Vertrek vanuit wat al bestaat
- Stel het gebruikersperspectief centraal
- Bouw gelaagd aan competentieversterking
- Bevorder veerkracht van kinderen en gezinnen

samenwerken

- Opgave agenderen
- Interactie faciliteren
- Actoren mobiliseren
- Een platform creëren
- Samen sturen voor impact
- Handelen legitimeren

Wat helpt om OverHoop waar te maken?

- praktijktools
- beleidsaanbevelingen
- vele schouders

bibliografie

Intro

OverHoop was een initiatief gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting, in opdracht van de Vlaamse Overheid. Het vertrok vanuit een duidelijke ambitie: bijdragen aan een samenleving die oog heeft voor kinderen en gezinnen die te maken krijgen (of kregen) met ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Helaas zijn zulke ervaringen geen uitzondering, maar komen ze vaak voor in onze samenleving, zowel in België, Europa als wereldwijd.

Toch kunnen we een verschil maken voor kinderen, hun gezinnen én de bredere samenleving. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) benadrukt het belang van preventie, vroege signalering en detectie, en tijdig handelen, zo dicht mogelijk bij kinderen en hun leefomgeving. De wetenschappelijke evidentie is intussen overtuigend: ingrijpende ervaringen in de kindertijd en de mogelijke gevolgen ervan voorkomen of terugdringen, levert veel winst op, zowel op individueel als maatschappelijk niveau. Bovendien is veilig en kansrijk opgroeien een basisrecht voor elk kind en elke jongere.

De naam '**OverHoop**' is dan ook bewust gekozen. Kinderen en jongeren die te maken krijgen met ingrijpende ervaringen liggen vaak overhoop met zichzelf en de wereld. Tegelijkertijd is dit een verhaal 'over hoop' en over veerkracht, herstel en kansen wanneer er tijdig en gepast wordt ondersteund.

Gedurende drie jaar werden via honderden initiatieven in Vlaanderen en Brussel kennis en mensen met elkaar verbonden en versterkt. De inzichten die daaruit voortkwamen – ontwikkeld in 11 pilootprojecten en 60 eerstelijnszones – zijn gebundeld in deze gids. Ze vertrekken vanuit het perspectief van een eerstelijnszone, maar kunnen ook waardevol zijn voor andere (boven)lokale netwerken, koepelorganisaties, lokale besturen, individuele zorg- en welzijnsorganisaties, nuldelijnsactoren of burgerinitiatieven die mee willen bouwen aan een zorgzame samenleving waarin elk kind veilig kan opgroeien. Tot slot kunnen deze inzichten ook beleidsmakers inspireren. Via overheidsbeleid, wet- en regelgeving, beleidsmatige structuren en ondersteuning creëren zij immers mee de randvoorwaarden die nodig zijn om te bouwen aan een zorgzame samenleving.

De eerste lijn als bondgenoot

Professionals en vrijwilligers in de eerste lijn staan vaak op de eerste rij wanneer een kind of gezin in nood is. Zij vormen een aanspreekpunt, bieden laagdrempelige ondersteuning, en kunnen een belangrijke preventieve, signaal- en verbindingsfunctie vervullen. De eerste lijn is dan ook een cruciale schakel in een preventieve en geïntegreerde aanpak van ingrijpende ervaringen in de kindertijd.

Dat wil echter niet zeggen dat de verantwoordelijkheid uitsluitend bij de eerste lijn ligt. Integendeel: zorgen voor een veilige en kansrijke omgeving voor elk kind is een gedeelde opdracht. Het vraagt om samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid over sectoren en lijnen heen, met betrokkenheid van professionals, vrijwilligers, beleidsmakers, ouders en de samenleving als geheel.

De praktijkinzichten die binnen OverHoop zijn gegroeid, tonen wat mogelijk wordt wanneer de krachten worden gebundeld. We hopen dat ze ook jou inspireren en richting geven om stappen te zetten naar een versterkte aanpak van (het risico op) ontwikkelingstrauma in de eerste lijn. Want zorgen voor kinderen is een taak die op vele schouders rust. Voel jij je aangesproken? Lees dan zeker verder.

waarom

hoe

aan de slag

Leeswijzer

waarom

hoe

aan de slag

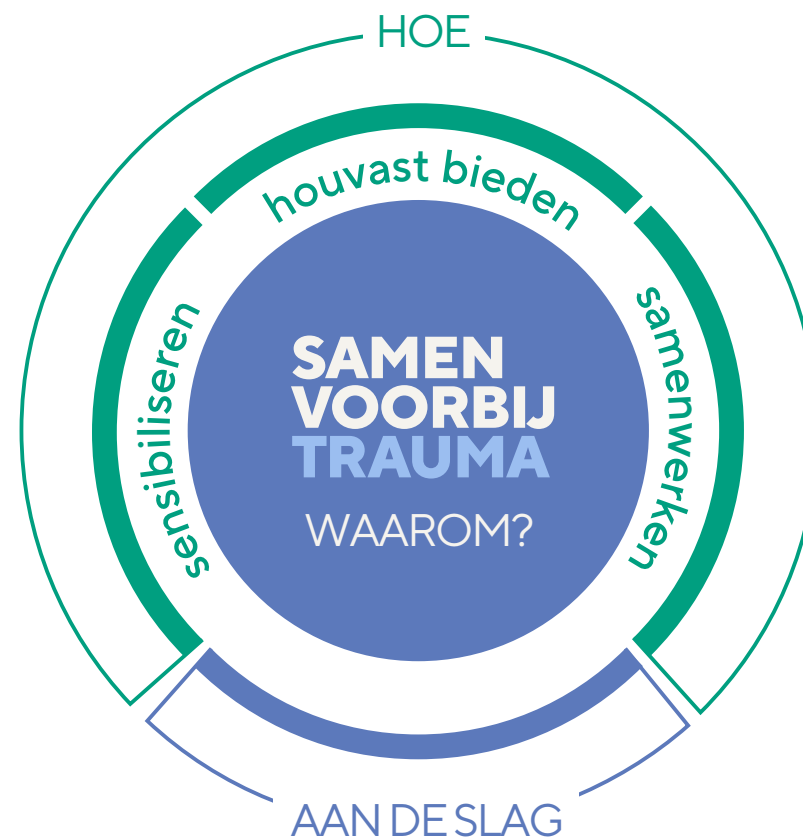
4

In deze gids nemen we je mee in het verhaal van OverHoop. Je vindt er praktijkgerichte kennis en handvatten voor iedereen die – vanuit de eerste lijn of daarbuiten – mee verantwoordelijkheid opneemt voor het welbevinden van kinderen en gezinnen, vandaag én morgen. De gids is opgebouwd rond drie centrale vragen: waarom aandacht voor ingrijpende ervaringen in de kindertijd noodzakelijk is, hoe je daar op het terrein aan kan bouwen, en wat daarbij concreet helpt.

In het eerste deel onderbouwen we **de noodzaak**. Wat verstaan we precies onder ingrijpende ervaringen in de kindertijd en hoe vaak komen ze voor in onze samenleving? Wat zijn de mogelijke negatieve gevolgen voor kinderen, gezinnen en de samenleving? En welke beschermende factoren kunnen die impact voorkomen of terugdringen? Dit deel maakt ook duidelijk waarom de eerste lijn een cruciale rol speelt in deze thematiek.

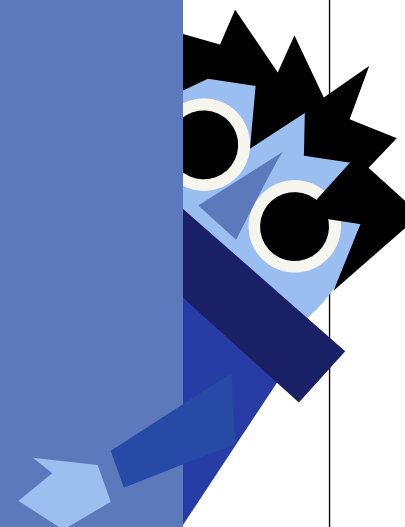
Het tweede deel focust op **hoe** dit alles kan worden vertaald naar de praktijk. We bundelen de inzichten en ervaringen uit OverHoop in drie samenhangende bouwstenen voor een versterkte eerste lijn. We staan stil bij het belang van sensibilisering om bewustzijn en urgentiebesef te creëren, bij het versterken van kennis, attitudes en vaardigheden op het terrein, en bij geïntegreerd samenwerken over sectoren en domeinen heen, zodat elk kind en gezin tijdig de juiste hulp krijgt, op het juiste moment, op de juiste plek en door de juiste persoon.

In het derde deel brengen we samen **wat** helpt om concreet en duurzaam aan de slag te gaan. We reiken praktijktools aan voor de eerste lijn, formuleren beleidsaanbevelingen die de nodige randvoorwaarden scheppen, en benadrukken het belang van collectieve inzet. De ambitie van OverHoop – bouwen aan een samenleving voorbij trauma – kan niemand alleen waarmaken. Het vraagt vele schouders, gedeelde verantwoordelijkheid en samenwerking op lange termijn. Want een veilig en kansrijk nest bouwen rond kinderen en gezinnen is en blijft een gezamenlijke opgave: *it takes a village to raise a child*.

Waarom

Waarom bestaat OverHoop?

waarom

ingrijpend

in cijfers

beschermend

hoe

aan de slag

Interview

Waarom focus op de eerste lijn?

Jeroen van den Brandt
Huisarts

Kristien
Ervaringsdeskundige

‘Ingrijpende ervaringen in de kindertijd komen vaker voor dan we denken en kunnen een blijvende impact hebben’, zegt huisarts Jeroen van den Brandt. ‘Volgens cijfers uit Nederland krijgt 12 % van de kinderen te maken met vier van die ervaringen. Daardoor wordt hun stress-as gevoeliger. Een geprikkeld brein zoekt manieren om te ontladen, bijvoorbeeld via gedrag zoals veel suiker eten, roken of drugs gebruiken. Die veranderingen in levensstijl verhogen op hun beurt het risico op chronische ziektes, kanker of sociaal-maatschappelijke problemen.’

Volgens hem is het dan ook cruciaal dat de eerste lijn signalen tijdig herkent. ‘Huisartsen komen vaak als eerste in aanraking met gezinnen waar (het risico op) ontwikkelingstrauma of andere nadelige ervaringen spelen. Zie je een kind al voor de vierde keer omwille van buikpijn, dan moet je je misschien afvragen wat daarachter zit. Als we signalen sneller oppikken, kunnen we preventief werken en mensen gericht doorverwijzen naar de juiste hulp.’

Kristien, 36 jaar, mama van drie kinderen en ervaringsdeskundige, bevestigt het belang van alerte eerstelijnswerkers: ‘Ik heb in mijn leven kansen gemist, momenten waarop mijn omgeving en de eerste lijn niet hebben gezien wat er speelde. Maar ik heb evengoed heel positieve ervaringen gehad, mensen die ervoor zorgden dat zaken niet escaleerden, die traumasensitief werkten, waardoor ik me gedragen voelde. Zo vroeg een alerte voed-vrouw mij tijdens mijn moeilijke zwangerschap: “Heb je vroeger dingen meegemaakt waar we rekening mee moeten houden?” Ik begon te huilen, waarop ze zei: “Ik vermoedde al dat jij een rugzak meedraagt.” Doordat er vanaf het begin openheid was, voelde ik me gezien.’

Ook haar huisarts maakte mee het verschil. ‘Mijn huisarts zorgde voor psychosociale begeleiding na mijn bevalling. Op een bepaald moment stuurde die ook een bericht naar mijn professionele netwerk: “Ik heb Kristien vandaag gezien, het gaat niet zo goed. Wie kan de komende weken intensiever werken?” Ik denk dat die interventie ervoor heeft gezorgd dat ik niet in opname hoefde te gaan.’

Huisartsen hebben volgens Jeroen inderdaad een unieke positie. ‘Wij onderzoeken niet alleen lichamelijke klachten, maar kunnen ook de link leggen met mentale en sociale aspecten. Dat is een enorme kracht.’ Toch ziet hij nog ruimte voor verbetering. ‘De overheid zou de verbinding tussen het psychosociale en het medische domein gemakkelijker mogen maken. Geef huisartsen ruimte om proactief te werken in plaats van louter reactief.’

Voor Jeroen is de grootste winst van OverHoop een verandering in mindset. ‘De bewustwording rond de mogelijke impact van ingrijpende ervaringen in de kindertijd is gegroeid. Ik beseft dat ik een verschil kan maken door signalen bespreekbaar te maken, samen te werken met anderen en te weten wie mijn patiënten kan helpen. Dat is een grote stap vooruit. Huisartsen voelen vaak frustratie wanneer ze ongelijkheid vaststellen en geen handvatten hebben om daar iets aan te doen. Ik nodig collega’s uit om die stap toch te zetten, want OverHoop bewijst dat er wel degelijk iets mogelijk is.’

waarom

hoe

aan de slag

Ingrijpende ervaringen

Moeilijke of pijnlijke gebeurtenissen die kinderen meemaken vóór hun achttiende noemen we **ingrijpende ervaringen in de kindertijd**, internationaal bekend als *Adverse Childhood Experiences* (ACEs). Die ervaringen kunnen verschillende vormen aannemen. Het kan gaan over lichamelijke of emotionele verwaarlozing, mishandeling of seksueel misbruik, maar ook over opgroeien in een moeilijke gezinscontext, waarin een ouder kampt met een verslaving of andere psychische problemen. Ook een moeilijke

echtscheiding of gezinsbreuk, het verlies van een ouder of een ouder in detentie kunnen een grote impact hebben op een kind.

Daarnaast spelen bredere sociale contexten een rol. Opgroeien in kansarmoede of dakloosheid, langdurig gepest worden, al op jonge leeftijd mantelzorgtaken opnemen, of een moeilijke migratie- en vluchtervaring achter de rug hebben, kunnen ingrijpend zijn voor kinderen. Bovendien zijn sommige kinderen extra kwetsbaar, zoals kinderen met

een beperking of culturele, gender- en seksuele diversiteit. Dat komt niet door die diversiteit op zich, maar door de sociale omstandigheden waarin deze kinderen opgroeien. Het benadrukt het belang van een holistische kijk op gezondheid en welbevinden, waarbij fysieke, psychologische en sociale dimensies samen worden bekeken.

Helaas **komen** ingrijpende ervaringen **vaak voor in onze samenleving**. Ongeveer de helft van de kinderen ervaart minstens één ingrijpende ervaring voor de leeftijd van 18 jaar, en 12 % zelfs vier of meer.¹

waarom

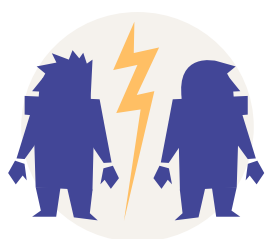
→ ingrijpend
in cijfers
beschermend

hoe

aan de slag

*Ingrijpende
ervaringen zijn
overal: in de klas,
straat en buurt.*

Voor België zijn er geen exacte **prevalentiecijfers**, maar een combinatie van bronnen geeft volgende indicatie:

30%

30% van de ouders met kinderen maakt een **echtscheiding** of gezinsbreuk door²;

21.500

Ruim 21.500 kinderen hebben recht op een wezentoeslag omdat ze hun **ouder(s) verloren**³;

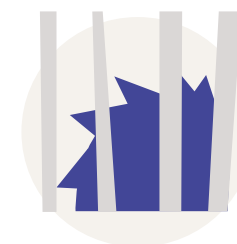
1 op 3

1 op de 3 kinderen heeft ouders met een **psychische of verslavingsproblematiek**⁵;

21%

21 % van de jongeren groeit op bij een ouder met een langdurige **ziekte of beperking**⁴;

17.000

17.000 kinderen hebben een ouder in de **gevangenis**⁶;

1 op 10

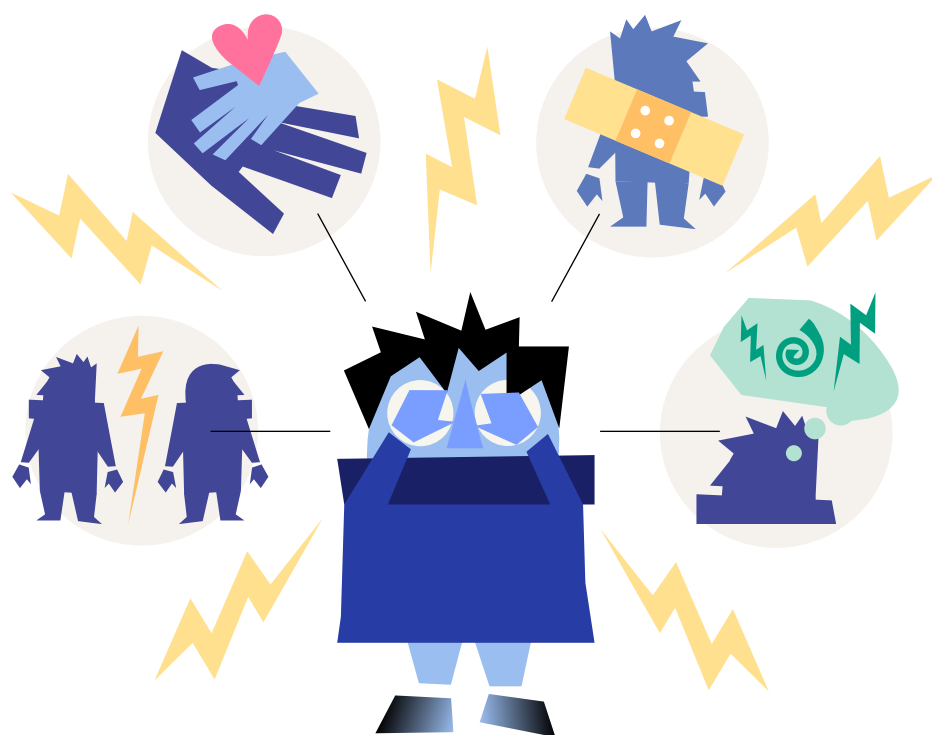
1 op de 10 kinderen krijgt te maken met **mishandeling** en/of -verwaarlozing⁷.

Deze ingrijpende ervaringen kunnen **diepe sporen** nalaten, zowel voor de ontwikkeling van kinderen als voor hun functioneren tijdens de adolescentie en volwassenheid. Ze vergroten het risico op een minder gezonde leefstijl en op lichamelijke, psychische en sociale problemen. De precieze gevolgen hangen samen met verschillende factoren, maar over het algemeen geldt: hoe meer ingrijpende ervaringen een kind meemaakt, hoe groter de risico's voor de gezondheid en het welbevinden. Ingrijpende ervaringen kunnen bovendien een blijvende invloed hebben op het stresssysteem, waardoor het ouderschap voor hen later extra uitdagend kan zijn. Zo kunnen stress en onveiligheid van generatie op generatie overgaan.

Kinderen die te maken krijgen met ingrijpende ervaringen lopen het risico **ontwikkelings-trauma** te ontwikkelen. Binnen OverHoop gebruikten we de term ontwikkelingstrauma *'wanneer jonge kinderen ingrijpende gebeurtenissen ervaren die hun stresssysteem overstijgen en ontregelen, en wanneer dat gebeurt binnen voor het kind vertrouwensvolle relaties'*. Net die vertrouwensrelaties horen een bron van zorg en veiligheid te zijn, zodat kinderen maximale ontwikkelingskansen krijgen. Bij ontwikkelingstrauma slaan ze echter om in een bron van angst, stress en (lichamelijke en psychische) onveiligheid, wat de (hersens)ontwikkeling van kinderen beïnvloedt.

De **maatschappelijke kostprijs** van ingrijpende ervaringen is aanzienlijk, al ontbreekt het ook hier aan gedetailleerde data. Een recente overzichtsstudie⁸ schat dat de totale kosten die gepaard gaan met (de gevolgen van) ingrijpende ervaringen in de kindertijd in België oplopen tot 1,4 % van het bbp – of zo'n 6,7 miljard euro in 2019. Andere kosten, zoals die door intergenerationele overdracht of criminaliteit en justitie, zijn op basis van de huidige beschikbare kennis niet exact te becijferen.⁹

waarom
→ ingrijpend
in cijfers
beschermend
hoe
aan de slag

**Totale
maatschappelijke
kost**

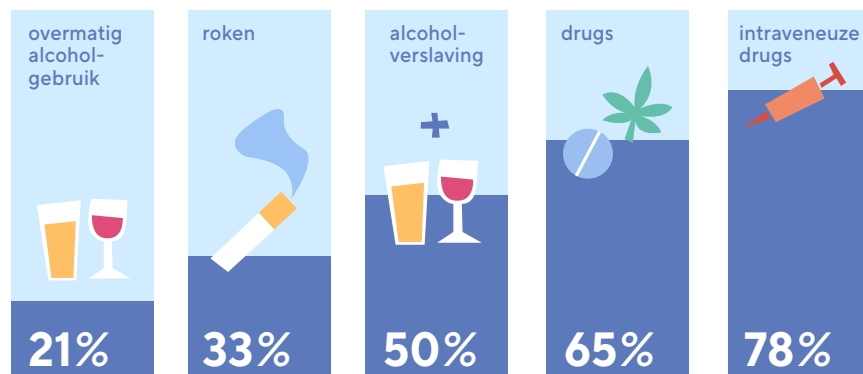
6.700.000.000 €
in 2019

De gevolgen in cijfers

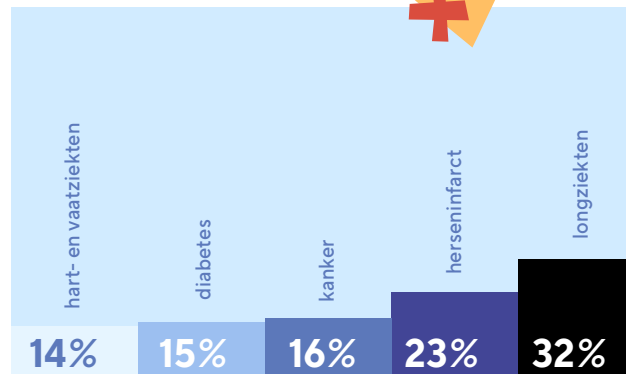
Voor België zijn er geen exacte cijfers over de gevolgen, maar een overzicht van internationale bronnen¹¹ schetst het volgend beeld:

Aandeel van de problematiek toe te schrijven aan ingrijpende ervaringen in de kindertijd:

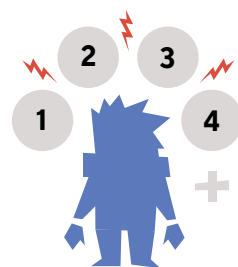
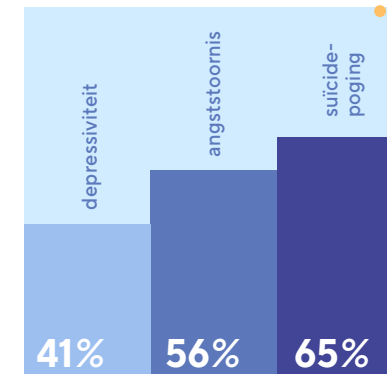
middelengebruik

lichamelijke aandoeningen

psychische problemen

een stapeling van (4 of meer) ingrijpende ervaringen in de kindertijd geeft:

2x

2x meer kans op ernstige obesitas

32x

32x meer kans op leer- en gedragsproblemen

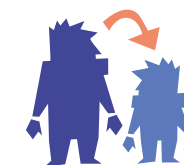
↑

verhoogde kans op relatieproblemen en hechtingsproblemen

72% van de mensen met een gediagnosticeerde eetstoornis maakte ingrijpende ervaringen mee

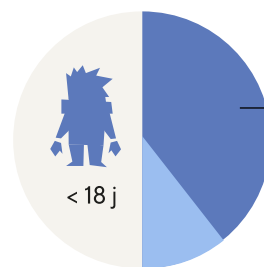
20% van school-/werkuitval is toe te schrijven aan ingrijpende ervaringen

52% van het plegen of ondergaan van huiselijk geweld is toe te schrijven aan ingrijpende ervaringen

30% tot 40%

geven deze ervaringen intergeneratieel over aan hun kinderen.

50% van de kinderen één of meerdere ingrijpende ervaringen

12% van deze kinderen vier of meer ingrijpende ervaringen¹⁰

waarom
ingrijpend
→ in cijfers
beschermend
hoe
aan de slag

Beschermende factoren

Gelukkig bestaan er ook **beschermende factoren** die de veerkracht van kinderen kunnen versterken en de negatieve gevolgen van ingrijpende ervaringen op hun (hersenen-) ontwikkeling en groei (deels) kunnen tegen gaan. Internationaal worden die *Protective And Compensatory Experiences* (PACEs) genoemd. Wanneer kinderen ingrijpende

ervaringen meemaken, is hun stresssysteem vaak ontregeld. Een veilige, rustige en voor spelbare omgeving helpt hen te ontspannen, terug te veren en zich verder te ontwikkelen.

Een doeltreffende aanpak van ingrijpende ervaringen in de kindertijd kan daarom niet los worden gezien van **ondersteuning** van

kinderen en de omgeving waarin ze opgroeien. Ouders, opvoedingsfiguren, (in)formele volwassen vertrouwenspersonen, leeftijdgenoten en professionals dragen hierin samen verantwoordelijkheid. Iedereen kan een verschil maken, en zeker eerste lijnsactoren die dicht bij kinderen en gezinnen staan.

waarom

ingrijpend

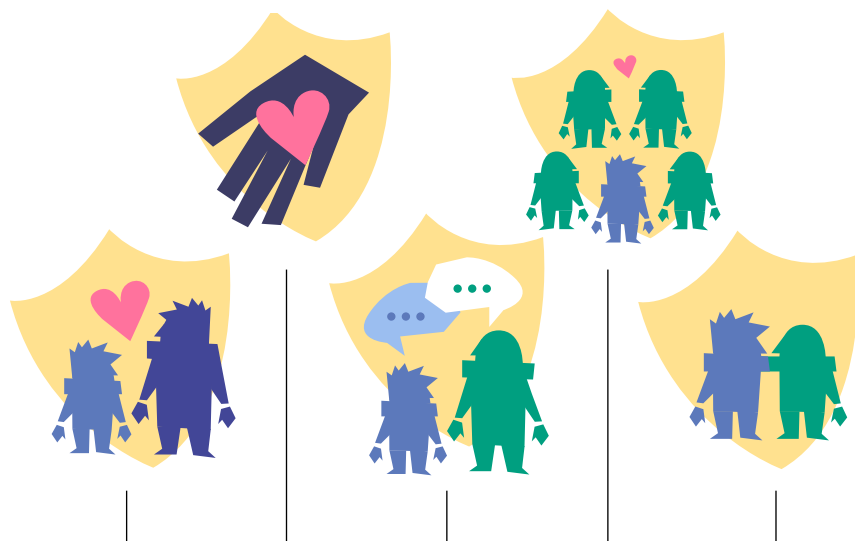
in cijfers

→ beschermend

hoe

aan de slag

10

Jonge kinderen zoeken vooral steun bij volwassenen, in eerste instantie hun ouders of andere opvoedingsfiguren.

Wanneer de ouders niet beschikbaar zijn of het thuis onveilig is, kan een stabiele relatie met een vertrouwenspersoon buiten het gezin kinderen helpen om veerkracht te ontwikkelen.

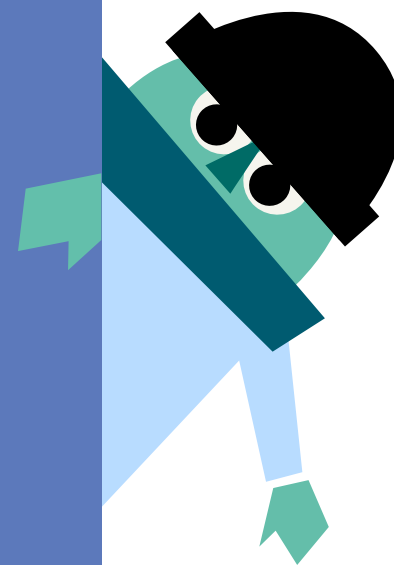
Hoe ouder kinderen worden, hoe meer ze zich ook op hun leeftijdsgenoten richten. Vanaf ongeveer elf jaar zoeken ze steeds meer emotionele steun bij vrienden en klasgenoten, en wordt het gevoel ergens bij te horen belangrijker.

Daarnaast dragen ook andere hulpbronnen bij aan een positieve ontwikkeling: een goede woon- en onderwijsomgeving, zinvolle vrijetijdsbesteding (zoals een hobby, beweging of sport) en voldoende routine en structuur in het dagelijks leven.

Hoe

Hoe bouwen aan OverHoop?

waarom

hoe

sensibiliseren
houvast bieden
samenwerken

aan de slag

De OverHoop beweging

OverHoop ging van start in december 2022 en eindigde in december 2025. Vanaf het begin was de ambitie helder: **duurzame impact** creëren, zodat de hele samenleving blijvend oog heeft voor het welbevinden van kinderen, jongeren en gezinnen. Het einde van de subsidieperiode betekent dan ook niet het einde van de beweging. Er is veel in gang gezet in de eerste lijn, via 11 pilootprojecten en honderden initiatieven in 60 eerstelijnszones in Vlaanderen en Brussel.

De **doelgroep** van OverHoop waren alle **eerstelijnsactoren** die nabije hulp- en dienstverlening bieden waar kinderen, jongeren en gezinnen rechtstreeks toegang toe hebben: huisartsen, verpleegkundigen, vroedkundigen, eerstelijnspsychologen, maatschappelijk werkers, begeleiders, opvoeders, zorgcoördinatoren en vele anderen, zowel zelfstandigen als professionals binnen organisaties zoals CAW's, OCMW's, Huizen van het Kind, OverKop-huizen, buurtwerkingen, Centra voor Leerlingbegeleiding en het onderwijs. In Vlaanderen en Brussel wordt de eerste lijn lokaal georganiseerd in 60 [eerstelijnszones](#) [\(ELZ\)](#), die aangestuurd worden door een zorgraad. Via de eerstelijnszones

kon gebiedsdekkend worden gewerkt, met aandacht voor lokale noden en realiteiten.

Uiteindelijk wil OverHoop via de eerste lijn positieve impact realiseren voor kinderen en gezinnen, met bijzondere aandacht voor kinderen van -9 maanden (prenataal) tot 14 jaar en hun ouders of opvoedingsfiguren. Dat neemt niet weg dat (de gevolgen van) ingrijpende ervaringen in de kindertijd en ontwikkelingstrauma ook in andere levensfasen aandacht moeten krijgen.

De praktijkgerichte inzichten en handvatten uit OverHoop zijn gebundeld in **drie bouwstenen** voor een versterkte eerste lijn. Ze steunen op meerdere bronnen: de praktijkervaring uit de 11 pilootprojecten en 60 eerstelijnszones, de terreinondersteuning door zes coaches, een consortium met onderzoeks-, terrein-, en ervaringsexpertise, en een flankerend onderzoek. Deze bouwstenen vormen geen blauwdruk, maar een richtinggevend kader: ze bieden houvast en laten ruimte voor lokale invulling. Tegelijk nodigen ze uit tot een langetermijnperspectief waarin de drie bouwstenen op elkaar inhaken, richting een samenleving voorbij trauma.

*Samen blijvend
bouwen aan een
samenleving
zonder trauma.*

waarom

hoe

aan de slag

12

verder lezen

→ [procesarchitectuur OverHoop](#) [↗](#)

→ [rapport flankerend onderzoek](#) [↗](#)

Ervaringsperspectief als rode draad

Over de drie bouwstenen heen vormt het **ervaringsperspectief** een onmisbare bron van kennis. Ervaringskennis vult professionele en wetenschappelijke inzichten aan en draagt bij aan een versterkte aanpak die betekenisvol, respectvol en effectief is voor kinderen en gezinnen. De omgekeerde beeldspraak geldt dus ook: *it takes a child to raise a village*.

Een inclusief ervaringsperspectief impliceert ook een **diverssensitieve** benadering, met expliciete aandacht voor kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties die nog te vaak onder de radar blijven, zoals gezinnen in kansarmoede, kinderen en ouders met een beperking, kinderen met een culturele of gender- en seksuele diversiteit, of met een moeilijke migratie- en vluchtervaring.

Het integreren van het ervaringsperspectief is geen eenmalige oefening, maar een **voortdurend proces** van afstemmen, luisteren en bijsturen. Door gemaakte keuzes telkens opnieuw te toetsen aan de leefwereld van kinderen en gezinnen, blijft de maatschappelijke doelstelling scherp in beeld. De ervaringen binnen OverHoop tonen echter aan dat het nog niet vanzelfsprekend is om dit ervaringsperspectief centraal te stellen. Het vraagt een

bewuste inspanning om de stem van kinderen en gezinnen expliciet te betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van initiatieven rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd en (het risico op) ontwikkelingstrauma.

Idealiter krijgt het perspectief van kinderen en hun gezinnen een structurele plaats in het hele traject, bijvoorbeeld via de participatie van ervaringsdeskundigen in werk- en stuurgroepen. Wanneer directe betrokkenheid niet mogelijk is, kunnen vaste afstemmomenten helpen om rekening te houden met het ervaringsperspectief en het mee te nemen als waardevolle bron van reflectie, actie en toetsing.

Binnen OverHoop kreeg dit vorm via de volgende strategieën:

- het inbedden van het ervaringsperspectief binnen het OverHoop-consortium en in het leernetwerk in de pilootfase;
- het gebruik van bestaande bronnen van ervaringskennis om noden en behoeften scherp te krijgen, zoals omgevingsanalyses, casusvragen van hulplijnen of uit databanken, signalen uit eerstelijnscontacten en input van cliëntverenigingen;

- taal- en toegankelijkheidschecks van sensibiliserings- en communicatiemateriaal door ervaringsdeskundigen;
- het inzetten van ervaringsdeskundigen als cobegeleider en/of spreker bij inspiratiesessies of vormingen;
- het betrekken van ervaringsdeskundigen bij het ontwikkelen van lokale strategieën en praktijktools;
- het in kaart brengen van ervaringen van deelnemers aan lokale initiatieven.

Het systematisch integreren van het ervaringsperspectief versterkt niet alleen de kwaliteit van zorg en ondersteuning, maar ook de legitimiteit, het draagvlak en de duurzame impact ervan. Dat vraagt ook de nodige **ondersteuning en zorgvuldigheid**, zowel om participatie haalbaar te maken als om mogelijke kwetsbaarheden te ondervangen. Samenwerken met lotgenotengroepen en cliëntverenigingen kan helpen om de stem van kinderen, jongeren en gezinnen op een gedragen en veilige manier te verankeren.

waarom

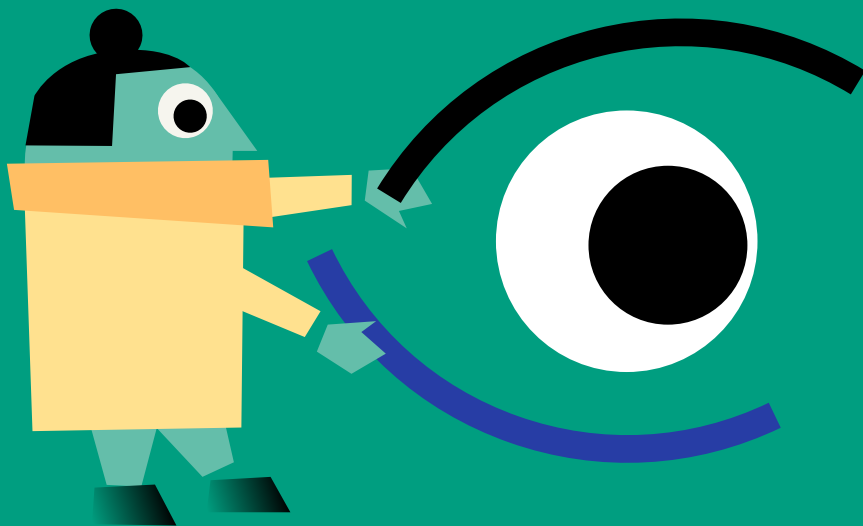
hoe

aan de slag

praktijktools

→ [ervaringsperspectief centraal](#)

Sensibiliseren

Mensen en organisaties komen pas echt in beweging wanneer ze een opgave als **belangrijk en urgent** ervaren. Nieuwe thema's vinden echter niet spontaan hun weg naar de dagelijkse praktijk – het vraagt tijd, herhaling en gerichte inspanningen. Pas als een thema geregeld terugkeert in gesprekken tussen relevante actoren, groeit de bereidheid om er verder mee aan de slag te gaan.

Binnen OverHoop ervaren eerstelijns-werkers sensibilisering - bijvoorbeeld rond de mogelijke gevolgen en beschermende factoren van ingrijpende ervaringen - vaak als een **eyeopener**. Dat vergroot het maatschappelijk en professioneel bewustzijn over het thema, maakt het bespreekbaar en helpt actoren hun

eigen rol te (h)erkenken. Zo wordt een thema dat eerst misschien als *ver-van-mijn-bed* werd ervaren zichtbaar in teams, overlegstructuren en netwerken. Hoe meer actoren ermee in aanraking komen, hoe groter de kans dat het daadwerkelijk aandacht krijgt.

Daarom is sensibilisering een essentiële eerste stap in een versterkte aanpak van ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Dat vraagt een **doordachte en gelaagde aanpak**, waarin verschillende elementen elkaar versterken. Effectieve sensibilisering gaat niet alleen over het overbrengen van kennis, maar ook over het creëren van (h)erkenning, emotionele betrokkenheid en rolbesef. Door informatie te combineren met verhalen uit de praktijk

en laagdrempelige handelingsperspectieven, groeit de bewustwording en wordt de stap gezet naar betrokkenheid en bereidheid tot handelen.

Uit OverHoop kwamen **zes praktische handvatten** naar voren die de lokale bewustmaking versterken. We hebben ze gebundeld tot een samenhangende bouwsteen voor mesostructuren die willen werken aan sensibilisering richting de eerste lijn. Denk bijvoorbeeld aan eerstelijnszones, bovenlokale samenwerkingen, expertisecentra, koepelorganisaties of beroepsverenigingen.

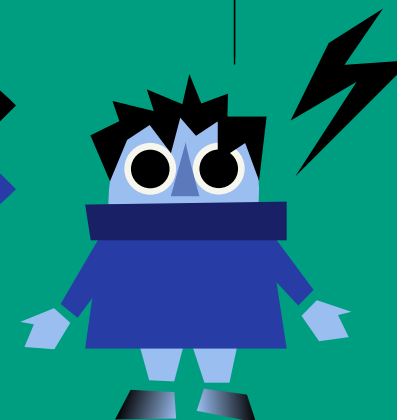
waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

handvatten

- Koppel urgentie aan actie
- Stem af op de praktijk
- Combineer bewustmaking met activering
- Benadruk ook wat beschermt
- Zet in op herhaling en continuïteit
- Benader bewustwording breed

Interview

De kracht van sterke communicatie

Geertrui Heyvaert
Stafmedewerker en trekker van het OverHoop project in ELZ Leuven

Melanie De Roose
Oprichter Fonkel

Uit gesprekken met professionals bleek dat hun kennis over ingrijpende ervaringen in de kindertijd en ontwikkelingstrauma vaak beperkt is, en hun handelingsverlegenheid groot. 'Professionals die dagelijks werken met gezinnen in een kwetsbare situatie hebben soms een 'niet-pluisgevoel', maar durven niet altijd handelen omdat ze zich geen expert voelen.', vertelt Geertrui Heyvaert. 'Net daar maakt sensibilisering het verschil. Het laat zien dat je geen expert hoeft te zijn om toch veel te betekenen. Basiskennis is essentieel voor iedereen.'

'Een belangrijke les uit het traject was de kracht van sterke communicatie. We benadrukten het 'waarom' en creëerden bewustzijn over de omvang en impact van ingrijpende ervaringen in de kindertijd en het risico op ontwikkelingstrauma. De centrale boodschap was: *iedereen kan een verschil maken*', aldus Geertrui. 'Sensibilisering is natuurlijk maar een eerste stap. Pas wanneer professionals beseffen dat ze zélf een verschil kunnen maken, ontstaat de bereidheid om vorming te volgen, tools te gebruiken en

samenwerkingen aan te gaan. 'Toch blijft het een uitdaging. Sommige professionals denken dat gespecialiseerde expertise vereist is of dat ze er geen tijd voor hebben. Terwijl kleine daden – luisteren, empathie tonen, signalen herkennen – al een groot verschil kunnen maken.'

Bij ervaringsdeskundigen klinkt dezelfde boodschap. Melanie De Roose wijst erop dat verontrustende opvoedingssituaties en kindermishandeling complexe thema's zijn waarover de kennis nog in de kinderschoenen staat. 'Bovendien houden taboes mensen tegen om tijdig aan de alarmbel te trekken of hulp te zoeken. Die drempel geldt zowel voor overlevers als voor plegers. Kennis delen en ervaringen zichtbaar maken helpt die stilte te doorbreken.'

Volgens haar is er nood aan meer samenhang in de hulpverlening. 'Veel hulpverleners weten niet wat er allemaal bestaat. Maar het debat moet ook breder gevoerd worden in de maatschappij. Ervaringen delen, het thema aandacht geven, zodat mensen beseffen dat het gebeurt, in alle lagen van de bevolking.' Ze wijst op een

hardnekkig afweermecanisme: 'Wanneer mensen iets vernemen over een verontrustende situatie of misbruik in een gezin willen ze het vaak niet geloven, omdat het te confronterend is. We moeten mensen meer inzicht geven in dit thema en duidelijk maken dat slachtoffers niet automatisch getekend zijn voor het leven. Als mensen hun handelingsverlegenheid opzij kunnen zetten, kan er veel veranderen.'

Melanie is betrokken bij ECHO, een organisatie voor volwassen overlevers, en richtte een paar jaar geleden Fonkel op, het 'kleine broertje' van ECHO dat focust op kinderen en onder meer lotgenotencontact aanbiedt. 'Trauma isoleert. Je schaamt je en zwijgt. Zien dat je niet alleen bent, geeft kracht.' Daarnaast ontwikkelt Fonkel een methodiek voor lagere scholen rond intrafamiliaal geweld en weerbaarheid. Melanie geeft zelf ook geregeld lezingen. 'Ik heb lang gezweven, bang dat mijn verleden me voor altijd zou tekenen. Dat is niet zo, weet ik nu. Hoe ouder ik werd, hoe meer het als mijn plicht aanvoelde om er iets mee te doen om anderen te helpen.'

waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

Koppel urgentie aan actie

Sensibilisering heeft als doel het **bewustzijn** over een thema of maatschappelijk vraagstuk te vergroten, met het oog op verdere actie en gedragsverandering. Wanneer mensen een thema als belangrijk en urgent ervaren, groeit hun bereidheid om anders te handelen. Maar urgentiebesef alleen volstaat niet. Het moet altijd gepaard gaan met een duidelijk en haalbaar handelingsperspectief dat actoren helpt hun eigen rol te herkennen. Louter inzetten op probleeminzicht en de noodzaak tot verandering kan ongewild zelfs leiden tot meer handelingsverlegenheid.

Binnen OverHoop werd dat spanningsveld duidelijk zichtbaar. Eerstelijnsactoren erkenden het belang van ingrijpende ervaringen in de kindertijd, maar vroegen zich af wat zij daar concreet in konden betekenen. Sensibilisering werkt daarom het best wanneer urgentie expliciet wordt gekoppeld aan **handelingsperspectief**: door duidelijk te benoemen wat wel en niet verwacht wordt van eerstelijnsactoren en het thema te positioneren als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, binnen

én over de eerste lijn heen, ontstaat ruimte om engagement op te nemen. De eerste lijn kan een betekenisvolle, maar afgebakende rol opnemen in preventie, vroegsignalering en -detectie en laagdrempelige ondersteuning, zonder die rol te overschatten of te veel te specialiseren.

Concrete, direct toepasbare voorbeelden van handelen binnen de eerste lijn versterken het gevoel van haalbaarheid. Ook taal fungeert daarbij als houvast: een begrip als *'ingrijpende ervaringen in de kindertijd'* in plaats van 'ontwikkelingstrauma' bevordert herkenning en werkt drempelverlagend, omdat het als minder specialistisch en dichter bij de eerstelijnspraktijk wordt ervaren.

Storytelling via getuigenissen en korte praktijkverhalen bleek binnen OverHoop bijzonder effectief om die bewustwording te versterken. Ze maken tastbaar hoe ingrijpende ervaringen in de kindertijd zich manifesteren in het dagelijkse leven en hoe kleine, nabije en menselijke interventies een verschil kunnen

maken voor kinderen en gezinnen. Het maakt ook zichtbaar dat eerstelijnsactoren al dagelijks in contact komen met kinderen en gezinnen die zich in kwetsbare of stressvolle omstandigheden staande houden, vaak zonder dat expliciet te benoemen. Zo verschuift het bewustzijn van een abstract probleem of *'iets wat over anderen gaat'* naar een gedeeld menselijk perspectief.

Bewustwording betekent ook weten wat je kan doen.

waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

praktijktools

→ getuigenissen en ervaringsverhalen

Stem af op de praktijk

Effectieve sensibilisering begint bij **inzicht in je doelgroep**. Wie wil je bereiken? Wat houdt hen bezig? Waar lopen ze tegenaan in hun dagelijkse praktijk? Dé eerstelijnsactor bestaat namelijk niet: de eerste lijn is een divers landschap met een brede opdracht en uiteenlopende verantwoordelijkheden en contexten. Sensibilisering die te generiek blijft, mist daardoor aansluiting. Het is dus essentieel om vooraf goed te verkennen wie je wil bereiken en om aan te sluiten bij wat ze al weten, wat ze belangrijk vinden en waar ze dagelijks mee worstelen. Hoe beter die aansluiting, hoe groter de kans dat ze zich aangesproken voelen door de boodschap.

Ook binnen OverHoop bleek dat eerstelijnsactoren sneller aanhaakten wanneer expliciet werd gemaakt wat aandacht voor kinderen en gezinnen die te maken krijgen met ingrijpende ervaringen **voor hén betekent**. Niet alleen in termen van preventieve en maatschappelijke meerwaarde, maar ook in hun eigen

dagelijkse praktijk: meer houvast in complexe situaties, minder handelingsstress, betere samenwerking of het aanleren van praktische vaardigheden. Die professionele meerwaarde bleek een belangrijke hefboom te zijn voor engagement.

Daarom werkt sensibilisering het best wanneer de boodschap herkenbaar en eenvoudig blijft, en waar mogelijk wordt afgestemd op de specifieke noden en drijfveren van **verschillende doelgroepen** binnen de eerste lijn. Wanneer professionals ervaren dat een thema hen ondersteunt in hun opdracht en tegelijk bijdraagt aan betere zorg en ondersteuning voor kinderen en gezinnen, groeit de bereidheid om zich ermee te verbinden en er actief mee aan de slag te gaan. De samenwerking met ervaringsdeskundigen – kinderen, jongeren en ouders – tilt die aanpak nog een niveau hoger. Hun perspectief versterkt de kwaliteit en relevantie van sensibiliserings- en communicatiemateriaal.

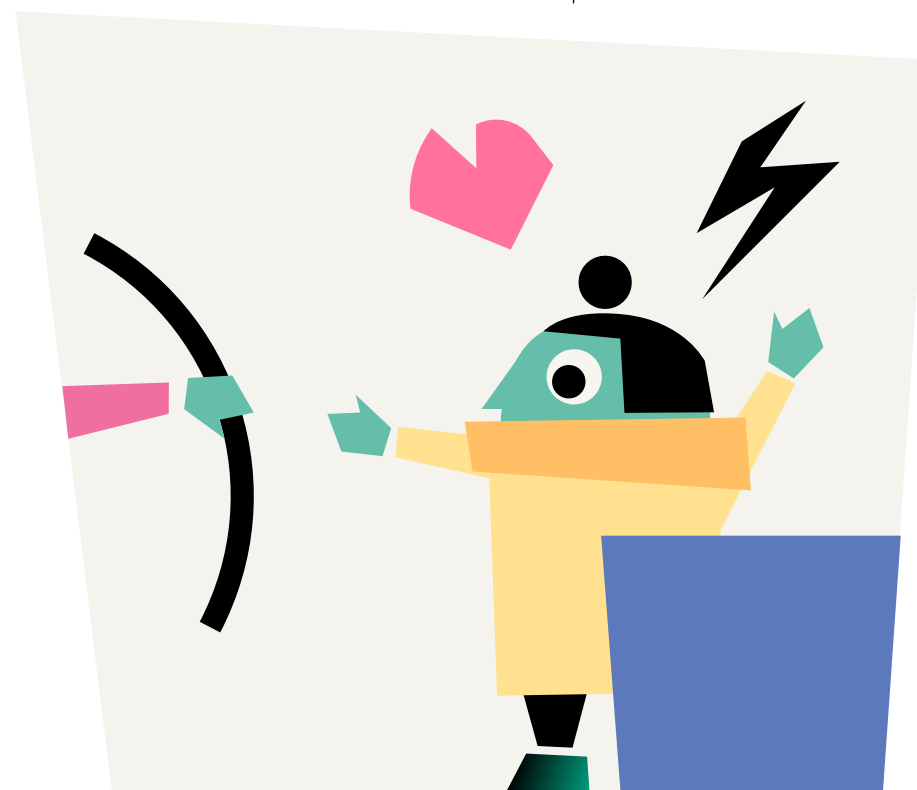
waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

Combineer bewustmaking met activering

Een thema duurzaam op de agenda krijgen vereist inspanningen die het onderwerp zichtbaar, bespreekbaar en relevant maken voor verschillende doelgroepen. Een brede sensibilisering draagt bij aan maatschappelijke bekendheid, normalisering en een gedeeld gevoel van urgentie. Tegelijk is gerichte sensibilisering nodig om handelingsverlegenheid te doorbreken en het diverse landschap van eerstelijnsactoren te activeren, vertrekkend vanuit hun concrete realiteit, rollen en noden. Dit vereist maatwerk. Zo vraagt het sensibiliseren van huisartsen een andere aanpak dan de bewustmaking van maatschappelijk werkers.

OverHoop laat zien dat een **doordachte mix** van brede en gerichte strategieën het meeste effect heeft. Werk bijvoorbeeld met één gedeeld narratief dat de kern van het verhaal bewaart, maar vertaalt dit bewust naar doelgroepgerichte taal, voorbeelden en kanalen.

Houd er ook rekening mee dat louter passieve informatie- en kennisoverdracht niet volstaat om een duurzame bewustzijnsverandering op gang te brengen. Combineer daarom meerdere passieve sensibiliseringkanalen – zoals brochures, nieuwsbrieven, mailings, webpagina's, sociale media of bijdragen in stadsmagazines – met persoonlijke contacten en laagdrempelige livemomenten, zoals lezingen, inspiratiesessies en netwerkevents, waar ruimte is voor interactie en dialoog. Soms is het zinvol om aan te haken bij bestaande initiatieven, zoals de Week van de Veerkracht, en zo aan te sluiten bij een bredere dynamiek.

Tot slot speelt ook de zender een rol: een boodschap gebracht door een herkenbare en geloofwaardige actor – zoals een vertrouwde bestuurder, een collega-professional of een ervaringsdeskundige – vergroot het draagvlak en de impact.

Eén narratief vraagt vele vertalingen.

waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden

samenwerken

aan de slag

praktijktools

→ brochures en folders

→ inspiratiesessies en netwerkevents

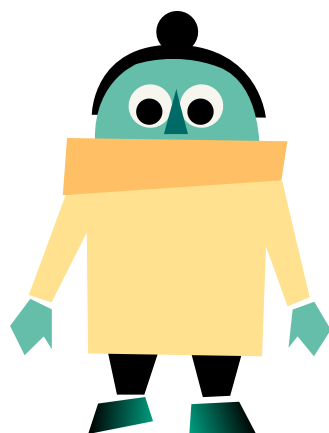
→ digitale communicatiestrategieën

Benadruk ook wat beschermt

Effectieve bewustmaking informeert niet alleen over de risico's en mogelijke gevolgen van ingrijpende ervaringen in de kindertijd, maar besteedt evenveel aandacht aan veerkracht, herstel en beschermende factoren. Een eenzijdige focus op het probleem kan immers verlamdend werken: het vergroot wel het urgentiebesef, maar kan tegelijk handelingsverlegenheid versterken. Door ook **beschermende factoren zichtbaar te maken**, ontstaat ruimte voor hoop, betrokkenheid en actie.

De ervaringen binnen OverHoop laten zien dat sensibilisering sterker resoneert wanneer ook het belang van stabiele relaties, veilige contexten en kleine gebaren wordt benadrukt. Dat versterkt het besef bij eerstelijnsactoren dat zij binnen hun rol een betekenisvol verschil kunnen maken. Het helpt hen bovendien om situaties niet uitsluitend te benaderen vanuit kwetsbaarheid of risico's, maar ook vanuit veerkracht en herstel – een visie die naadloos aansluit bij een holistische benadering van gezondheid en welbevinden.

Tot slot vraagt effectieve sensibilisering om een **zorgvuldig narratief** dat culpabilisering en stigmatisering vermijdt. Spreek bijvoorbeeld niet over 'kwetsbare doelgroepen', maar over mensen die zich 'in kwetsbare situaties' bevinden. Hoewel boodschappen met een negatieve connotatie vaak goed werken om urgentiebesef te creëren, blijkt een evenwichtige framing op langere termijn duurzamer en activerender. Op die manier draagt sensibilisering bij aan een ontschuldigend, hoopgevend en relationeel verhaal, waarin de ernst en risico's worden erkend zonder groepen te viseren en het handelingsvermogen van professionals te ondermijnen.

waarom

hoe

→ **sensibiliseren**

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

praktijktools

→ brochures en folders

→ OverHoop communicatietoolkit

Zet in op herhaling en continuïteit

Bewustmaking groeit niet door eenmalige acties. Om het thema zichtbaar en relevant te houden in een eerste lijn die voortdurend in beweging is, zijn **herhaalde en volgehouden inspanningen** nodig. Kernboodschappen die op verschillende momenten en via diverse kanalen terugkeren, zorgen voor herkenning, verdieping en verankering in het referentiekader van steeds meer eerstelijnsactoren. Sensibilisering vraagt bovendien om een lerende aanpak. Wat werkt in de praktijk? Wat responsabiliseert en activeert, en wat niet? Die terugkoppeling biedt essentiële input om boodschappen en strategieën bij te sturen.

Uit OverHoop blijkt ook dat sensibilisering aan kracht wint wanneer bewust wordt **aangehaakt bij bestaande initiatieven**. Meeliften op terugkerende campagnes, zoals de Week van de Opvoeding of de 10-daagse van de Geestelijke Gezondheid, en het thema integreren in bestaande digitale communicatiekanalen van netwerken en koepelorganisaties,

verlaagt de drempel tot betrokkenheid. Ook indirecte sensibilisering, door informatie over de thematiek in te brengen in bestaande overleg- en netwerkmomenten en samenwerkingsverbanden, blijkt waardevol. (Boven-) lokale netwerken zoals eerstelijnszones, perinatale netwerken, één-gezin-één-plan (1G1P), netwerken geestelijke gezondheid (GG) en Huizen van het Kind bieden daarbij concrete aanknopingspunten.

Tot slot loont het om bestaand communicatiemateriaal te **hergebruiken** en, waar nodig, **verder te ontwikkelen**. Dat vergroot de herkenbaarheid en voorkomt versnipperde investeringen door lokale actoren. De opgebouwde naamsbekendheid van OverHoop en het bijbehorende materiaal kunnen daarbij helpen. Door het materiaal regelmatig te actualiseren en af te stemmen op de lokale context, blijft het levend en relevant. Zo groeit sensibilisering uit tot een duurzaam verhaal dat mee evolueert met de eerste lijn.

Sensibilisering beweegt mee met de praktijk en past zich aan waar het nodig is.

waarom

hoe

→ **sensibiliseren**

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

praktijktools

→ **OverHoop communicatietoolkit**

Benader bewustwording breed

Sensibilisering rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd richt zich niet alleen op het professionele werkveld en het brede publiek, maar evenzeer op plaatsen waar richting wordt gegeven aan beleid en organisaties. Hoe meer sleutelfiguren en beleidsniveaus een thema erkennen als relevant en urgent, hoe groter de kans dat het structureel wordt verankerd in de dagelijkse werking, prioriteiten en middelen.

Binnen OverHoop werd duidelijk dat **bewustwording op bestuursniveau** van eerstelijnszones een belangrijke hefboom is. Wanneer bestuurders voldoende kennis en overtuiging ontwikkelen rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd, versterkt dat niet alleen de beleidsmatige verankering van het thema, maar ook de faciliterende en verbindende rol van het netwerk. Een gedeelde visie op bestuursniveau beïnvloedt concrete keuzes op het terrein en versterkt het gevoel van legitimiteit bij eerstelijnsactoren. Zorggraden en andere mesostructuren kunnen hierin een sleutelrol spelen door het thema beleidsmatig te verankeren en waar mogelijk de krachten te bundelen in sensibilisering richting het terrein. Doorgedreven sensibiliseringsacties vragen immers tijd, continuïteit en structurele inspanningen.

Ook **federaal en Vlaams beleid** kan de bewustwording versterken, door ingrijpende ervaringen in de kindertijd thematisch in te bedden in publieke sensibiliseringscampagnes en communicatie binnen professionele netwerken. Omdat een impactvolle sensibiliseringsaanpak ook de nodige expertise en continuïteit vraagt, kan overkoepelende ondersteuning vanuit mesostructuren helpen om succesvolle lokale initiatieven te ontwikkelen. Dergelijke beleidsacties bieden lokale actoren structurele slagkracht om het thema op te nemen en verder uit te dragen. Zo krijgt het thema niet alleen meer zichtbaarheid, maar wordt het ook duurzaam en collectief gedragen.

waarom

hoe

→ sensibiliseren

houvast bieden
samenwerken

aan de slag

Houvast bieden

Sensibilisering is een noodzakelijke eerste stap om het belang van aandacht voor ingrijpende ervaringen in de kindertijd te benadrukken. Het maakt ook zichtbaar dat eerstelijnsactoren een belangrijke rol kunnen spelen in het voorkomen van ernstige gevolgen of escalatie.

Bewustzijn alleen leidt echter zelden tot daadwerkelijke veranderingen in het dagelijks handelen. Daarom is het cruciaal om sensibilisering te koppelen aan **deskundigheidsbevordering en praktische houvast**, zodat eerstelijnsactoren ook weten *wat* zij binnen hun rol kunnen doen en *hoe* ze dat kunnen aanpakken.

De ervaringen binnen OverHoop laten zien dat **mesostructuren en bovenlokale netwerken** een sleutelrol spelen in competentieversterking voor de eerste lijn. Zij beschikken over het overzicht, de verbindingskracht en de expertise om duurzame leerprocessen op te zetten. Wanneer elke eerstelijnszone of lokale actor afzonderlijk een aanpak voor deskundigheidsbevordering moet uitdenken en organiseren, gaat energie verloren en blijft de impact versnipperd.

Binnen OverHoop kwamen verschillende bovenlokale actoren in beeld die een rol kunnen opnemen in het versterken van de kennis, attitudes en vaardigheden van eerstelijnsprofessionals. Verderop concretiseren we wie welke rol kan opnemen.

De inzichten uit OverHoop vertaalden we in **vier praktische handvatten**. Ze geven richting aan lokale initiatieven om de competenties van eerstelijnsactoren te versterken.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ houvast bieden

samenwerken

aan de slag

22

Handvatten

→ Vertrek vanuit wat al bestaat

→ Stel het gebruikersperspectief centraal

→ Bouw gelaagd aan competentieversterking

→ Bevorder veerkracht van kinderen en gezinnen

Interview

Professionals zoeken houvast in de praktijk

Kim Beyens
Mobiel begeleider, MPI Oosterlo

Lore Declercq
Projectmedewerker ELZ Midden WVL

Situaties worden steeds complexer en gezinnen zijn voortdurend in beweging. Dat kan zwaar wegen op hulpverleners. 'Ze hebben nood aan houvast over hun rol', vertelt Kim Beyens. 'Wat is die rol, waar begint en eindigt die, wie kan hen ondersteunen? De veranderlijkheid maakt dat ze blijven twijfelen: zie ik dit juist, past dit wel binnen mijn rol?'

Volgens Lore Declercq schommelen hulpverleners soms tussen twee uitersten. 'Sommigen hebben het gevoel dat ze alles zelf moeten oplossen, anderen denken dan weer dat ze bij (een risico op) ontwikkelingstrauma sowieso moeten doorverwijzen naar een gespecialiseerde dienst. We willen hen duidelijk maken dat er ook iets tussenin ligt. Je kunt al veel betekenen door een luisterend oor te bieden, door een warme aanpak.'

Hulpverleners kunnen volgens Kim veel hebben aan elkaar: 'Op voorwaarde dat ze van hun leidinggevende tijd en ruimte krijgen om te vertragen en te overleggen: wat herkennen

jullie, wat herken ik?' Ze pleit voor vormen die vertrekken van concrete vragen uit de praktijk en voor zogenaamd 'wissellende' op de werkvloer. 'Dat is samen leren aan de hand van kleine stappen die echt een verschil maken. Samen kijken wat je tegenkomt in casussen, hoe anderen reageren in gelijkaardige situaties, wat je daaruit kunt meenemen. En samen een netwerk uitbouwen. Geen theoretische cursus bovenop een al overvolle agenda, maar tijd nemen voor overleg.' Zo vermijdt je dat iets in gang wordt gezet wat je niet kunt opvolgen of wat achteraf niet eens nodig bleek.

De ELZ Zuiderkempem richtte zich specifiek op kinderbegeleiders voor jonge kinderen. 'We gingen actief meedraaien in de opvang om te zien waar mensen nood aan hadden en boden daarrond vorming aan. Daarnaast maakten we een overzichtelijk boek met alle diensten en organisaties in onze regio, zodat kinderbegeleiders die snel kunnen bereiken als ze zich zorgen maken.'

Ook storytelling blijkt krachtig. Echte praktijkverhalen laten hulpverleners zien wat ze wél kunnen doen en hoe ze met een traumasensitieve bril naar situaties kunnen kijken. Daarnaast verzamelde de ELZ Midden West-Vlaanderen goede praktijken als basis voor een digitale methodiekenkoffer. 'We selecteerden vijf methodieken die volgens ons voor elke hulpverlener bruikbaar zijn: concreet, behapbaar, met gedoseerde informatie in klare taal', vertelt Lore. 'Die vulden we aan met andere methodieken en met do's en don'ts: wat zeg of doe je beter wel of niet als je vermoedt dat er sprake is van (een risico op) ontwikkelingstrauma? We verwijzen ook naar boeken, spelletjes of filmpjes die je kunt inzetten in contacten met cliënten. Voor wie zich verder wil verdiepen in het onderwerp vermelden we nog meer methodieken, webinars, podcasts...'

De hoop voor de toekomst? Kim: 'Dat professionals samen met gezinnen bouwen aan een warm nest. Een plek waar je kunt thuiskomen, waar verbinding mogelijk is, waar ruimte is voor positieve dingen, maar ook voor zorgen. Dat wens ik elke professional toe.'

waarom

hoe

sensibiliseren

→ houvast bieden

samenwerken

aan de slag

Vertrek vanuit wat al bestaat

Binnen OverHoop werd duidelijk dat er al veel initiatieven, tools en methodieken bestaan voor deskundigheidsbevordering rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Trajecten die bewust voortbouwden op dit **bestaande aanbod** konden sneller schakelen en meer investeren in toepassing en verankering in de dagelijkse praktijk. Lokaal maatwerk blijft daarbij perfect mogelijk, bijvoorbeeld door lokale partners te betrekken, lokale expertise te verbinden of in te spelen op specifieke lokale noden, zonder telkens weer van nul te beginnen. Uiteraard dienen aanpassingen aan het bestaande aanbod eerst getest te worden bij de (eind)gebruiker alvorens ze breed uit te rollen.

Aansluiten bij bestaande initiatieven en opdrachten voorkomt bovendien dat zorggraden en terreinactoren een eigen vormings- of ondersteuningsaanbod moeten (laten) ontwikkelen en verankeren. Beroepsverenigingen, expertiseorganisaties en netwerkstructuren spelen hierin een sleutelrol. Zij beschikken op (boven)lokaal niveau over stabiele partnerschappen, gedeelde routines en opgebouwde expertise. Die kunnen worden ingezet voor een brede en duurzame deskundigheidsbevordering.

Binnen OverHoop kwamen onder meer de vormings- en ondersteuningsactiviteiten van VECK, Perinet, de Centra Algemeen Welzijnswerk, de netwerken geestelijke gezondheid en de conventie eerstelijnspsychologische zorg in beeld. Daarnaast fungeren koepelorganisaties als belangrijke toegangspoorten tot diverse beroepsgroepen en settings. De zorggraden hebben dan weer een belangrijke faciliterende rol in het capteren van lokale noden en het vertalen ervan naar de eerste lijn. Door kennis- en ervaringsdeling structureel te organiseren binnen en tussen deze bestaande netwerken, ontstaat een leerecosysteem waarin expertise kan samenkomen en kan worden verdiept en opgeschaald.

Nieuwe vormen, tools of methodieken ontwikkelen vraagt daarom steeds een bewuste en onderbouwde afweging. Het bestaande aanbod **in kaart brengen** is een cruciale eerste stap: wat bestaat al, wat werkt, waar zitten lacunes en waar dreigt overlap? Binnen OverHoop werd onder meer ingezet op inspiratiebundels en overzichten om eerstelijnsactoren wegwijs te maken in het bestaande aanbod aan kennis, vormen en praktische tools. Ook de landschapstekening,

Bouwen op wat er al is, versnelt leren en verankering.

die in cocreatie werd ontwikkeld, bleek een belangrijke hefboom. Ze maakte het versnipperde landschap zichtbaar en bracht actoren en initiatieven in beeld die initieel over het hoofd werden gezien.

Om maximaal gebruik te maken van wat al bestaat, is het wenselijk dat inzichten, tools, methodieken en goede praktijken – zowel die ontwikkeld binnen OverHoop als daarbuiten – worden verzameld, geactualiseerd en verspreid via één centraal digitaal platform. Zo krijgen lokale actoren, professionals en vrijwilligers een sterk en kwaliteitsvol fundament waarop ze kunnen voortbouwen. Binnen OverHoop werden Opgroeien (EXPOO), Psyche, Perinet, de netwerken geestelijke gezondheid en eventueel een nieuwe intersectorale actor genoemd als mogelijke coördinerende partijen.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

24

praktijktools

→ **informatie- en inspiratiebundels**

→ **e-learningen**

→ **vormingen**

→ **methodieken voor
veerkrachtbevordering**

→ **samen het landschap verkennen**

Stel het gebruikersperspectief centraal

Een impactvolle strategie voor deskundigheidsbevordering rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd vertrekt vanuit de **leefwereld van de gebruikers** in brede zin: zowel eerstelijnsactoren als kinderen, jongeren en gezinnen. De kern van dit principe ligt in het zorgvuldig vertalen van hun noden naar een praktijkgericht, haalbaar en betekenisvol aanbod.

De eerste lijn is divers en combineert uiteenlopende opdrachten met een hoge werkdruk. Daarom is het cruciaal om de concrete doelgroep te definiëren en te achterhalen wat zij **nodig hebben** om binnen hun eerstelijnsrol anders te kunnen handelen. Het volstaat niet om te bepalen *welke* inhoud relevant is; minstens even belangrijk is *hoe, waar en wanneer* die inhoud wordt aangeboden. In welke context leert de doelgroep het meest? Hoeveel tijd is realistisch binnen hun werkdag? Welke ondersteuning is nodig om nieuwe inzichten daadwerkelijk toe te passen en te verankeren in de dagelijkse praktijk?

Ervaringen binnen OverHoop tonen aan dat een gerichte nodenanalyse – formeel of informeel – helpt om de inhoud, terminologie, vorm en timing beter af te stemmen op de werkcontext in de eerste lijn. Daarnaast bleek het systematisch betrekken van ervaringskennis bij de (door)ontwikkeling van het aanbod cruciaal. Die inbreng hielp de taal te verfijnen, aannames te doorbreken en betekenisvolle keuzes te maken voor kinderen, jongeren en gezinnen.

De noden grondig in kaart brengen vraagt tijd en expertise. Daarom bieden bovenlokale ondersteuning en samenwerking over verschillende eerstelijnszones heen een duidelijke meerwaarde. Tegelijk was er binnen OverHoop sprake van een zekere **inhoudelijke homogeniteit** in de activiteiten die werden opgezet om eerstelijnsactoren houvast te bieden. Thema's zoals preventie en veerkrachtbevordering, vroegsignalering en -detectie, toeleiding naar gepaste hulp, en een goede basishouding kwamen vaak terug. Dat wijst op gedeelde noden in de eerste lijn en benadrukt de meerwaarde van krachtenbundeling over eerstelijnszones heen om hierop een antwoord te bieden.

Wie luistert naar noden, zet ze om in betekenisvolle actie.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

Bouw gelaagd aan competentieversterking

Competenties van eerstelijnsprofessionals rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd versterken is geen eenmalige leerinterventie, maar een ontwikkelproces. Handelingsvaardigheid groeit pas wanneer kennisopbouw systematisch wordt verbonden met praktische tools, vaardigheidstraining en duurzame implementatie in de dagelijkse praktijk. Een **gelaagde en modulaire aanpak** – met een gedeelde basisvorming en gerichte verdieping – maakt het mogelijk om in te spelen op uiteenlopende noden in de eerste lijn, zonder te versnipperen en met oog voor duurzame impact.

Binnen OverHoop bleek dat zelfs een basisvorming al een belangrijk verschil kan maken. Eerstelijnsprofessionals voelen zich daarna beter toegerust om signalen te herkennen, gesprekken te voeren zonder mensen een schuldgevoel aan te praten en aan kinderen, jongeren en gezinnen uit te leggen wat (het

risico op) ontwikkelingstrauma inhoudt. Die eerste stap creëert een stevige basis, maar benadrukt tegelijk het belang van bijkomende initiatieven die focussen op verdieping en verankering in de dagelijkse praktijk. We weten namelijk dat eenmalige vormingen zelden leiden tot duurzame gedragsverandering.

Impactvolle competentieversterking voor eerstelijnsprofessionals bestaat dan ook het best uit **diverse leer- en ontwikkelingsvormen**, die het hele leerproces ondersteunen, van kennisvergroting tot duurzame verandering in het dagelijks handelen. Hieronder lichten we de verschillende schakels van het proces toe op basis van de huidige ervaringen binnen OverHoop. Uiteraard is dit proces op het terrein nog volop in ontwikkeling – meer zelfs: het is nog maar net begonnen en vraagt blijvende aandacht, zodat de eerste lijn altijd toegang heeft tot de nodige houvast rond deze thematiek.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

26

Kennisvergroting

Effectieve deskundigheidsbevordering vertrekt van **toegankelijke en universele basiskennis**. Het gaat daarbij om inzicht in de oorzaken van ingrijpende ervaringen in de kindertijd, welke gevolgen ze kunnen hebben en wat kinderen, jongeren en gezinnen kan beschermen. Deze kennis helpt eerstelijns-actoren om signalen beter te begrijpen, situaties juist in te schatten en hun eigen rol scherper te zien.

Binnen OverHoop werden **inspiratiebundels, kennisclips en e-learning**s ontwikkeld. Die maken het mogelijk om basisinzichten op een flexibele en laagdrempelige manier te ontsluiten, in het tempo en op het moment dat het voor professionals haalbaar is. Ze maken basiskennis vlotter toegankelijk en ondersteunen de mogelijkheid om die kennis te herhalen en te verdiepen. Ervaringsverhalen verhogen de betrokkenheid van professionals en maken abstracte thema's concreet en herkenbaar.

Daarnaast werd in de eerstelijnszones ook **fysieke basisvorming** aangeboden. Dat werkt het best als de vorming haalbaar is voor eerstelijnsprofessionals: kort, betaalbaar, niet te tijdrovend en waar mogelijk ingebed in bestaande vormingsreeksen of gecombineerd met een online aanbod. Het is essentieel om ook voldoende aandacht te besteden aan concrete toepassingen, uitwisseling en de eigen inbreng van deelnemers, zodat ze van elkaar kunnen leren en het geleerde kunnen vertalen naar hun eigen praktijk.

Praktische tools

Eerstelijnsprofessionals hebben niet alleen nood aan toegankelijke kennis, maar ook aan **direct toepasbare tools** om in te spelen op de concrete uitdagingen binnen hun eigen werkcontext. Veel professionals zien signalen van ingrijpende ervaringen en ontwikkelingstrauma bij kinderen en gezinnen, maar ze weten niet altijd hoe ze daar binnen hun rol gepast op kunnen reageren.

Binnen OverHoop werden daarom diverse praktische hulpmiddelen, tools en methodieken ontwikkeld en verspreid. Ze helpen professionals om **signalen te herkennen en in te schatten** – al dan niet na overleg met collega's – en mensen gericht **door te verwijzen** naar gepaste hulp. Voorbeelden zijn niet-pluisgevoel-wegwijzers, beslishulp, partner- en doorverwijskaarten afgestemd op de lokale context. Deze tools en methodieken versterken het gevoel van handelingsbekwaamheid en het vertrouwen in het eigen handelen binnen de eerstelijnsrol. Ze werden vooral digitaal verspreid in de eerstelijnszones door de zorggraden, bijvoorbeeld via websites, nieuwsbrieven, sociale media of e-mail. Daarnaast werden ze ook gedeeld op vormingen, netwerk- of overlegmomenten.

Het louter verspreiden van tools en methodieken volstaat echter niet. Ze moeten ook actief toegelicht, ingeoefend en **geïmplementeerd** worden in de praktijk. Dat kan via verdiepende vormingen, intervisie of implementatiegerichte ondersteuning. Deze verdere stappen zijn belangrijk om professionals ook daadwerkelijk in staat te stellen aan de slag te gaan met het beschikbare materiaal.

Kennis legt de basis, tools helpen je toepassen.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

27

praktijktools

→ **informatie- en inspiratiebundels**

→ **e-learning**s

→ **vormingen**

→ **niet-pluisgevoel wegwijzers**

→ **beslishulp**

→ **doorverwijstools**

Vaardigheidsontwikkeling

Kennis en praktische tools zijn belangrijk, maar zorgen op zichzelf nog niet voor een gedragsverandering. Dat gebeurt pas wanneer professionals ook de juiste **basishouding en professionele vaardigheden** ontwikkelen om de kennis echt toe te passen. Het gaat dan om competenties zoals vroegsignalering en -detectie, gesprekstechnieken, veerkrachtbevorderend en traumasensitief werken, of gepast omgaan met verontrusting en beroepsgeheim.

Binnen OverHoop vormde de basistraining in de zogeheten [Kindreflex](#) een toegankelijke ingangspoort, omdat ze professionals ondersteunt om kennis op een concrete en haalbare manier te vertalen naar hun praktijk. De Kindreflex helpt hen om verontrustende gezinssituaties te detecteren en de veiligheid zo snel mogelijk te herstellen. Belangrijk is dat deze basisvorming deel uitmaakt van een integraal opleidingsaanbod rond de Kindreflex, dat ook ruimte biedt voor oefening, reflectie en uitwisseling via verdiepende workshops en praktijkgerichte ondersteuning. Zo groeit stap voor stap het vertrouwen van professionals om gepast te handelen. Tijdens OverHoop kon ook een beroep gedaan worden op intervisiemomenten rond de Kindreflex door de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW).

Tegelijk mag vaardigheidsontwikkeling niet verengd worden tot het versterken van methodiek- en instrumentgebruik. Traumasensitief werken is in de kern een **relationele praktijk**, waardoor expliciete aandacht voor de basishouding, nabijheid, veiligheid en niet-stigmatiserende taal cruciaal is. Ook hier kunnen ervaringsdeskundigen helpen om de theorie te vertalen naar betekenisvolle praktijken.

Duurzaam handelen

Een duurzame gedragsverandering vraagt meer dan eenmalige of losstaande vormingsinitiatieven. Ze ontstaat pas wanneer professionals stap voor stap leren om nieuwe kennis, vaardigheden en tools toe te passen en te integreren in hun dagelijkse praktijk, met ruimte voor ondersteuning en opvolging.

Binnen OverHoop kwamen verschillende strategieën in beeld om samen op de werkvloer te leren. **Consult, intervisie en casusbesprekingen** helpen professionals om ervaringen te delen, samen te reflecteren en hun aanpak verder te verfijnen. Een dergelijke uitwisseling biedt niet alleen intercollegiale ondersteuning, maar versterkt ook de samenwerking over disciplines en sectoren heen. Wanneer professionals elkaar kennen en weten waar en bij wie ze terecht kunnen, verloopt door- en bijschakelen vlotter en groeit een gedeeld handelingskader. Zo wordt passend handelen niet alleen een individuele competentie, maar een collectieve praktijk.

Ook **train-de-trainers, ambassadeurs of referentiepersonen** spelen hierin een belangrijke rol. Zij kunnen binnen organisaties en netwerken de kennis, tools en vaardigheden levend houden en collega's ondersteunen bij de implementatie ervan in de dagelijkse praktijk. Ondersteunende materialen zoals draaiboeken, oefenmateriaal of leidraden – helpen ook om het geleerde nadien te blijven raadplegen en toe te passen. Charters en handelingskaders verduidelijken en verankeren dan weer concrete professionele verwachtingen binnen organisaties en functies.

Vaardigheid ontstaat pas wanneer je doet wat je leert.

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

28

praktijktools

→ [kindreflex](#)

→ [consult en intervisies](#)

Bevorder veerkracht van kinderen en gezinnen

waarom

hoe

sensibiliseren

→ **houvast bieden**

samenwerken

aan de slag

29

Het versterken van veerkracht bij kinderen, jongeren en ouders is een **preventieve en laagdrempelige vorm van ondersteuning** die nauw aansluit bij de opdracht van de eerste lijn. Wanneer kinderen en gezinnen ondersteund worden in het opbouwen van veilige relaties, het reguleren van stress en het ervaren van verbondenheid, kunnen ze veerkrachtiger omgaan met ingrijpende ervaringen. Zo kunnen negatieve gevolgen worden voorkomen of beperkt. Het versterken van deze vaardigheden is dus een belangrijke strategie voor preventie én herstel.

Er bestaan heel wat methodieken en vormen van ondersteuning die de veerkracht van kinderen en gezinnen kunnen helpen versterken. Sommige zijn universeel inzetbaar, andere richten zich op kinderen en gezinnen die geconfronteerd worden met specifieke situaties, zoals zelfdoding of middelenmisbruik. Ook lotgenotencontact kan dan een grote meerwaarde bieden.

Binnen OverHoop kreeg **veerkrachtbevordering** op verschillende manieren vorm: ouder- en kindgroepen rond veilige verbinding; een groepsactiviteit voor tieners rond zelfvertrouwen, expressie en groepscohesie;

een zomerkamp voor kleuters om spelenderwijs hun krachten te ontdekken; een klasproject rond mentaal welbevinden voor 10- tot 14-jarige leerlingen; en rouwgroepen met leeftijdsgenoten voor kinderen en jongeren. Sommige van die initiatieven zijn structureel ingebed bij bestaande (lokale) actoren, maar de brede implementatie ervan blijft voorlopig beperkt.

Zorgraden speelden een belangrijke faciliterende rol in het bekendmaken van het bestaande aanbod rond veerkrachtbevordering en het toeleiden van eerstelijnsactoren en gezinnen naar dit aanbod, bijvoorbeeld via veerkrachtfolders of inspiratieclips. Daarnaast kunnen zij **methodieken en vormingen** rond veerkrachtbevorderend werken verspreiden en ondersteunen, zodat eerstelijnsprofessionals binnen hun eigen rol een laagdrempelig ondersteuningsaanbod kunnen uitbouwen of versterken.

Op die manier vormt veerkrachtbevordering een concrete aanvulling op de brede sensibilisering en competentieversterking van professionals, met directe meerwaarde voor kinderen en gezinnen.

praktijktools

→ **methodieken voor veerkrachtbevordering**

Samenwerken

waarom

hoe

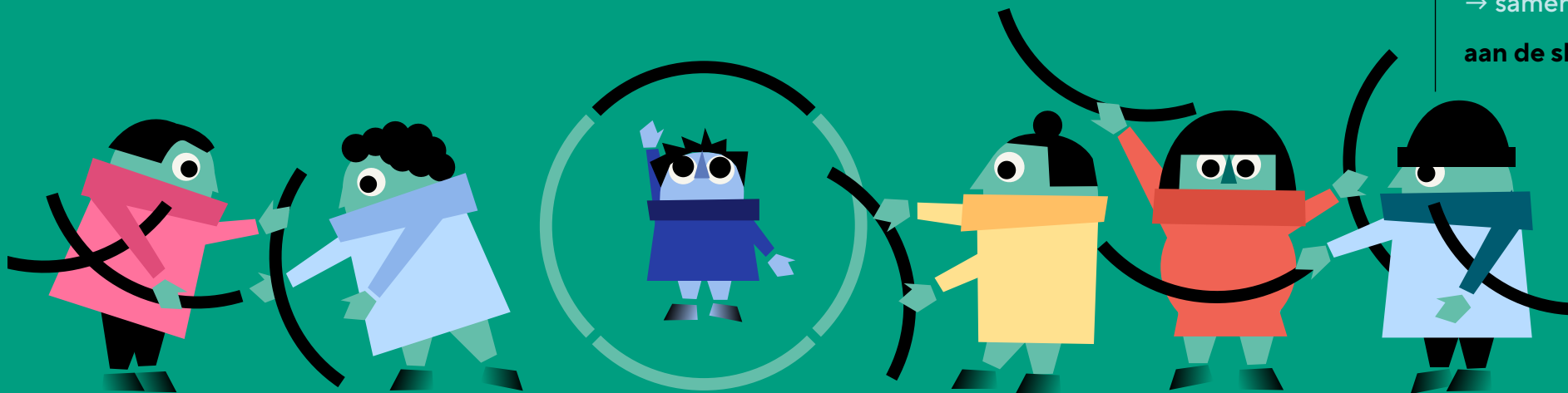
sensibiliseren

houvast bieden

→ samenwerken

aan de slag

30

Evolueren naar een eerste lijn die oog heeft voor kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen is een **complexe maatschappelijke opgave**, die niet één sector, organisatie of partij alleen kan waarmaken. Er zijn veel betrokken partijen, die van elkaar afhankelijk zijn en vaak een verschillende taal spreken. Ze bevinden zich op het snijvlak van verschillende domeinen, zoals preventie, zorg, welzijn, onderwijs... waar centrale sturing niet of amper mogelijk is en waar allerlei dynamieken een rol spelen. Dat vraagt om samenwerking en om de afstemming van dienstverlening, rollen en taken.

Dit samenwerken is te begrijpen als een **opgavenetwerk**¹²: een dynamisch geheel van actoren die samen duurzame impact willen realiseren – in de context van OverHoop voor

kinderen, jongeren en gezinnen. Een opgavenetwerk is een samenwerkingsvorm met een open karakter, die relaties en interacties ondersteunt en decentraal eigenaarschap mogelijk maakt. Verandering ontstaat niet door centrale, planmatige sturing, maar vanuit de 'tussenruimte', waar partijen elkaar ontmoeten en samen richting geven, handelen én leren.

Er bestaat geen kant-en-klaar recept om samen te werken aan maatschappelijke opgaven. Wel bundelen we de praktische inzichten uit OverHoop over de **zes domeinen van inter-venieren** voor **opgavenetwerken**. Ze vormen geen lineair stappenplan, maar een samenhangend kompas dat kan helpen om geïntegreerd samenwerken rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd te stuwen en te ondersteunen.

Naast inzet van de betrokken partijen vragen opgavenetwerken ook een zekere mate van **regie**. Een effectief opgavenetwerk ontstaat, functioneert en floreert immers niet vanzelf. Regie betekent hier niet: alles beslissen of zelf uitvoeren. Het gaat erom het samenwerken aan de maatschappelijke opgave op het terrein mogelijk te maken.

De regierol verschuift over de zes domeinen heen: ze is richtinggevend bij het agenderen van de opgave, procesmatig bij het faciliteren van interactie, strategisch bij het mobiliseren van actoren, ontwerpgericht bij het creëren van platforms, impactgericht bij het samen sturen, en borgend bij de legitimatie van het handelen. In de praktijk kan deze regierol opgenomen worden door één of meerdere actoren en personen.

Handvatten

→ Opgave agenderen

→ Interactie faciliteren

→ Actoren mobiliseren

→ Een platform creëren

→ Samen sturen voor impact

→ Handelen legitimeren

Interview

Afstemmen en samenwerken rond gedeelde noden

Rutger Keuten
stafmedewerker ELZ Dender

Jolien Noens
Stafmedewerker, ELZ Kemp en Duin

Chantal Van Overvelt
Directeur mobiele ondersteuning
OLO-Rotonde

De uitdagingen rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd stoppen niet aan de grenzen van een eerstelijnszone (ELZ), organisatie of sector. 'Samenwerken, afstemmen en elkaar inspireren is belangrijk', zegt Jolien Noens. Toch blijkt dat niet altijd vanzelfsprekend. 'We krijgen van ELZ's bijna altijd te horen dat het aanbod rond traumasensitief werken versnipperd is', aldus Chantal Van Overvelt. 'Ze zien door de bomen het bos niet meer. Het aanbod is zo gedifferentieerd en breed dat mensen moeilijk de weg vinden naar de juiste hulp', vult Rutger Keuten aan. Net daarom is afstemming cruciaal. 'Organisaties die een aanbod ontwikkelen, hebben de verantwoordelijkheid om samen te werken', vindt ook Chantal. 'Door het aanbod beter op elkaar af te stemmen, wordt het duidelijker en toegankelijker voor hulpverleners en gezinnen.'

In de praktijk start zo'n samenwerking vaak vanuit bestaande sterktes. 'Wij konden vertrekken van een sterk perinataal netwerk', vertelt Jolien. 'Van daaruit nodigden we extra partners rond de tafel uit: welzijn, vrije tijd, sport en onderwijs. Net die verbinding tussen zorg, welzijn en andere levensdomeinen maakt het verschil. Wat begon als een informatieve uitwisseling – 'hoe pakken jullie dit aan?' – groeide al snel uit tot inhoudelijke afstemming en een samenwerking rond gedeelde noden. Er kwamen gezamenlijke vormingen, een nieuwsbrief en er werden materialen en goede praktijken uitgewisseld.'

Samenwerken verrijkt ook de inhoudelijke expertise. 'In ELZ Antwerpen ontwikkelden we een aanbod samen met Solentra, dat werkt met mensen met een vluchtachtergrond', zegt Chantal. 'Dat helpt eerstelijns werkers om hun handelingsverlegenheid ten opzichte van deze mensen te overwinnen. Maar we hebben bijvoorbeeld ook samengewerkt met de Vijver, een organisatie die werkt met mensen met een verstandelijke beperking, om eerstelijns professionals te leren hoe ze deze mensen kunnen ondersteunen als ze zich zorgen maken over de situatie waarin hun kinderen opgroeien. Ook met Jeugdzorg Emmaüs ontwikkelden we een workshop.'

Samenwerken vraagt wel om duidelijke afspraken. 'Het is belangrijk om doelstellingen op papier te zetten en rolverdelingen regelmatig te (her)evalueren', zegt Rutger. 'Je moet ook de samenwerking zelf evalueren', vult Chantal aan. 'Wat loopt goed, waar vinden we elkaar niet, waar hebben we nog geen gemeenschappelijke taal?'

Voor de toekomst ligt de focus vooral op de verdere verankering van dit thema, zegt Chantal. 'We werken aan een hogere betrokkenheid van de geestelijke gezondheidszorg, die we in de eerste fase misten. We moeten ook bekijken hoe we materialen up-to-date gaan houden en activiteiten kunnen blijven organiseren.' Een duidelijke contactpersoon hebben is alvast een grote meerwaarde. 'Het geeft houvast om iemand te hebben naar wie je kunt bellen met vragen of vermoedens over (het risico op) ontwikkelingstrauma. Het zou goed zijn om die functie ook na het traject te bestendigen.'

Jolien besluit: 'Het uiteindelijke doel is dat elk kind of elke jongere de ondersteuning krijgt die hij of zij verdient: tijdig, nabij en vanzelfsprekend. We hopen dat het netwerk sterk genoeg blijft om vroeg te detecteren waar hulp nodig is.'

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

Opgave agenderen

Vertrek expliciet vanuit de opgave die samenwerken noodzakelijk maakt. Deze opgave agenderen is een proces op zich, dat de nodige aandacht vraagt. Ga samen het gesprek aan over het belang van het thema. Wat leeft er in de praktijk en de regio? Wat gebeurt er om ons heen? En op welke manier gaan we daar vandaag mee om?

Binnen OverHoop werden de volgende uitdagingen benoemd: gebrekkige detectie en doorverwijzing, onduidelijkheid over wie een casus verder opneemt, handelingsverlegenheid bij eerstelijnsactoren, en versnipperde ondersteuning voor kinderen en gezinnen. Het is niet de bedoeling om meteen oplossingen vast te leggen, maar om een herkenbare en **gedeelde noodzaak tot verandering** te ontwikkelen, die niemand alleen kan waarmaken.

Formuleer vanuit die gedeelde nood samen een richtinggevende opgave, als bindmiddel voor de samenwerking – niet louter om netwerkstructuren te creëren of subsidiemiddelen te benutten. Bijvoorbeeld: *hoe zorgen we ervoor dat kinderen met ingrijpende ervaringen sneller gezien en gepast ondersteund worden in de eerste lijn?* Samenwerken is dus geen doel op zich, maar een middel om betere zorg en ondersteuning te bieden. Geïntegreerde zorg en ondersteuning is daarbij niet de opgave zelf, maar een antwoord op die opgave: het benoemt de inhoudelijke ontwikkelrichting, zonder vooraf vast te leggen hoe die er in elke context concreet moet uitzien.

Belangrijk is dat deze opgave tijdens het verdere traject richtinggevend blijft, ook wanneer de samenwerking vordert. Ze funktioneert als kompas: dragen onze acties nog bij aan wat we samen willen realiseren? Hier ligt meteen een eerste vorm van regie: niet **sturen** op uitvoering, maar **op betekenis en focus**.

waarom

hoe

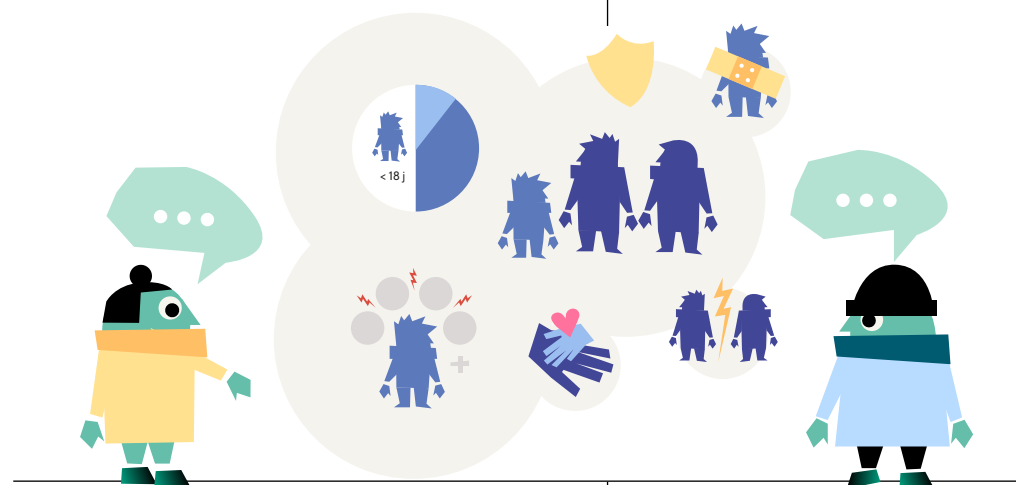
sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

32

Waarom werken we samen, en met welk doel?

praktijktols

→ **opgavenetwerk vormgeven**

→ **OverHoop communicatietoolkit**

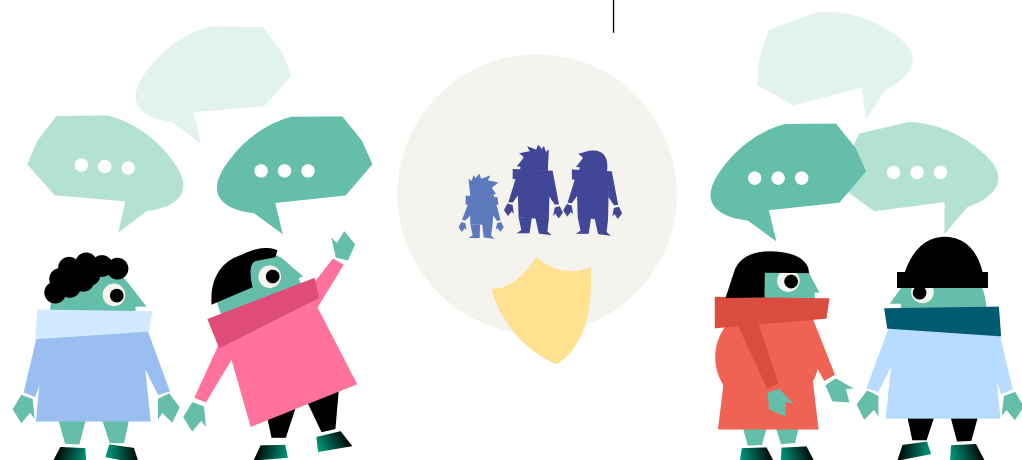
Interactie faciliteren

Interactie faciliteren betekent dat je bewust momenten organiseert waarop partners met elkaar in gesprek gaan over de gedeelde opgave. Een gedeeld gevoel van urgentie is noodzakelijk, maar op zich onvoldoende om richting te geven aan geïntegreerd samenwerken. Investeer daarom in het samen ontwikkelen van een gedeelde koers en een gemeenschappelijk begrippenkader rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd, ontwikkelingstrauma en de rol van de eerste lijn. Zonder een zekere gedeelde taal steunen verdere stappen op los zand.

Richting ontstaat niet enkel top-down, maar vooral door **gezamenlijke betekenisgeving** op het terrein. Het loont om te investeren in betekenisvolle contacten, ontmoetingen en uitwisselingen waarin actoren kernbegrippen en gewenste veranderingen samen verkennen en verdiepen, bij voorkeur met betrokkenheid van ervaringsdeskundigen. Een gedeelde

taal betekent niet dat verschillen verdwijnen, maar dat ze benoemd en besproken kunnen worden. Juist waar definities, accenten of prioriteiten botsen, wordt richting duidelijk.

Binnen OverHoop boden netwerk- en inspiratiemomenten, werk- en klankbordgroepen en informele uitwisseling tijdens vormingen of studiedagen eerstelijnsactoren de kans om elkaar en elkaars werk beter te leren kennen. Deze **relatieve nabijheid** zorgde voor een beter zicht op de beschikbare expertise, kortere communicatielijnen en een lagere drempel om concrete praktijksituaties en casussen met elkaar te bespreken. Dit benadrukt opnieuw hoe belangrijk het is om verbinding bewust te ondersteunen via terugkerende ontmoetingsmomenten, bij voorkeur ingebed in bestaande netwerken. Regie speelt hier een ondersteunende rol: het proces zorgvuldig begeleiden, ruimte creëren voor dialoog en omgaan met mogelijke spanningen.

*Ontmoeting,
relatievorming
en gezamenlijke
betekenisgeving
mogelijk maken.*

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

praktijktools

→ [opgavennetwerk vormgeven](#)

→ [inspiratiesessies en netwerkevents](#)

→ [OverHoop communicatietoolkit](#)

Actoren mobiliseren

De gewenste verandering ontstaat pas wanneer actoren niet alleen met elkaar praten over de gedeelde opgave, maar ook samen in actie komen. Het kan verleidelijk zijn om vooraf te bedenken wat elke partij zou kunnen bijdragen, terwijl duurzame verandering net ontstaat wanneer actoren zelf tot interventies komen die dicht bij hun eigen rol, mandaat en motivatie liggen. Binnen OverHoop werd daar expliciet ruimte voor gemaakt, waardoor het gedeelde eigenaarschap over het traject toenam binnen de eerstelijnszones.

Actoren mobiliseren gaat daarom ook over **bewuste keuzes** maken: wie werpt zich op als koploper om de opgave in beweging te zetten? Niet iedereen hoeft immers even intens betrokken te zijn: beter een bescheiden, oprechte bijdrage die past bij het mandaat en de praktijk van een actor dan grootse ambities die niet worden waargemaakt. Binnen OverHoop vormden de zorggraden van de

eerstelijnszones een ingangspoort om lokale samenwerking gebiedsdekkend vorm te geven, samen met lokale sleutelfiguren. Vaak waren dat Huizen van het Kind, medewerkers Kind & Gezin, CAW's, jeugdhulporganisaties, netwerken geestelijke gezondheid en perinatale netwerken.

Erken dat partners vanuit verschillende perspectieven werken: klinisch, preventief, beleidsmatig, ervaringsgericht of wetenschappelijk. Deze **meervoudigheid** is geen probleem dat opgelost moet worden, maar een kracht die kan leiden tot meer kwaliteit, innovatieve praktijkoplossingen en gedeelde verantwoordelijkheid. Investeer expliciet in het zichtbaar en bespreekbaar maken van deze perspectieven vóór je ze probeert te verbinden.

Meervoudigheid gaat ook gepaard met asymmetrie: niet elk engagement weegt even zwaar en niet elke actor beschikt over

dezelfde expertise of hetzelfde mandaat. Samen voldoende stilstaan bij elkaars rol, expertise en behoeften helpt om verwachtingen te verduidelijken en de samenwerking zorgvuldig en realistisch vorm te geven.

Het levensdomein- en levensloopoverschrijdende karakter van ingrijpende ervaringen in de kindertijd vraagt ook een systemische benadering. Een belangrijke regievraag is hier: **wie ontbreekt vandaag aan tafel en waarom?** Die vraag openhouden voorkomt dat de samenwerking te comfortabel of te eenzijdig wordt.

Wie zet de beweging in gang?

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

praktijktools

→ **opgavennetwerk vormgeven**

→ **samen het landschap verkennen**

Een platform creëren

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

35

Een platform creëren gaat over het inrichten van **herkenbare samenwerkingsruimtes** waar partijen samen richting geven, handelen en leren rond maatschappelijke opgaven.

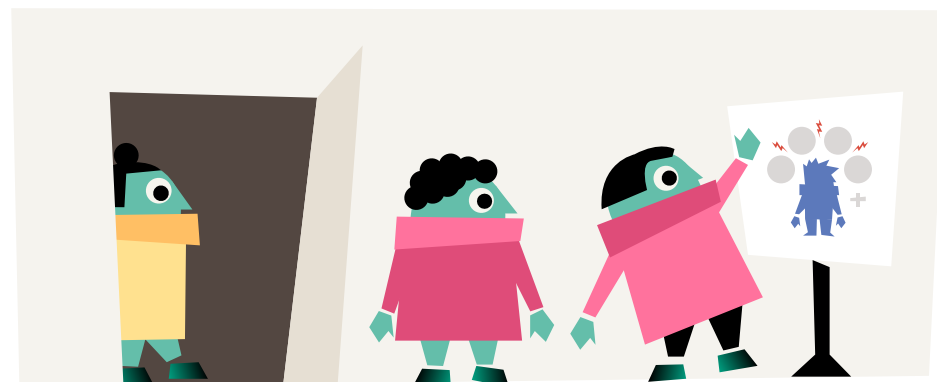
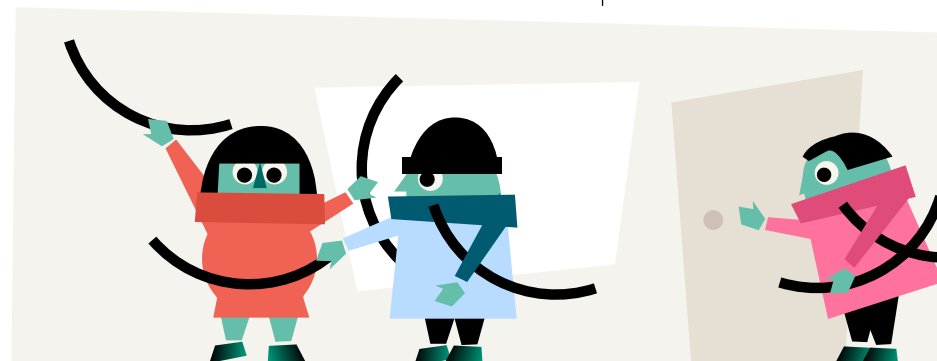
Dat betekent in de eerste plaats: **aansluiten bij wat al bestaat**. Bestaande netwerken, overlegfora en structuren beschikken vaak al over vertrouwen en legitimiteit, waardoor de samenwerking sneller op gang komt en de kans op duurzame verankering vergroot. Nieuwe platforms oprichten is alleen zinvol wanneer ze duidelijk iets toevoegen en geen onnodige extra laag creëren in een al complex landschap.

Binnen OverHoop vormden de eerstelijnszones een herkenbaar platform in Vlaanderen en Brussel. Daarnaast werd lokaal aansluiting gezocht bij bestaande actoren en netwerken rond kinderen en gezinnen, zoals Huizen van het Kind, perinatale netwerken, netwerken geestelijke gezondheid, OverKopnetwerken of andere bestaande lokale platforms. Door te vertrekken van een stabiele basis met vertrouwde relaties, bestaande opdrachten en een reguliere werking, kon de lokale samenwerking rond kinderen en gezinnen doelgericht worden versterkt en uitgebreid. Zo vormde OverHoop een duidelijke meerwaarde.

Het bestaande landschap in kaart brengen is een cruciale stap. Wie is actief rond dit thema, welke structuren bestaan er al en waar lopen de samenwerkingslijnen? Dat overzicht helpt versnippering en overlap te vermijden, brengt dialoog op gang, helpt bij het maken van doordachte keuzes en het identificeren van blinde vlekken. Ook hier was de OverHoop landschapstekening een waardevol hulpmiddel.

In de praktijk kregen platforms vaak vorm op twee niveaus. Enerzijds waren er **tijdelijke coalities** waarbij sleutelfiguren intens samenwerkten in werk- of stuurgroepen ingebed in de eerstelijnszones. Die fungeerden als motor voor concrete acties rond de gezamenlijke opgave. Anderzijds waren er **bredere netwerkstructuren** waar meerdere partijen elkaar ontmoetten voor kennis- en informatiedeling, gezamenlijke visievorming en om samen te leren.

Een platform creëren vraagt ook focus: niet alles tegelijk willen verbinden, maar bewust kiezen voor een beperkt aantal structuren waar samenwerking meerwaarde creëert, maximaal ingebed in wat al bestaat. Regie richt zich hierbij op het scheppen van de voorwaarden om nuttige platforms te creëren en ervoor te zorgen dat ze onderling verbonden blijven, binnen en over niveaus heen.

Waar kan samenwerking vorm krijgen?

praktijktools

→ **opgavennetwerk vormgeven**

→ **samen het landschap verkennen**

Samen sturen voor impact

De samenwerking krijgt pas echt betekenis wanneer actoren hun inspanningen voor de gedeelde opgave verbinden aan concrete veranderingen in de praktijk. Met andere woorden: wanneer samenwerken ook écht samen werken wordt. **Samen sturen** betekent dat actoren in gelijkwaardigheid invulling geven aan hun gedeeld handelen.

Binnen OverHoop bleek het uitwerken van een gezamenlijke verandertheorie een helpend instrument om de gedeelde opgave te concretiseren in een **impactgerichte strategie**. Die oefening bood houvast om samen expliciet te maken welke veranderingen nodig zijn en welke acties daaraan kunnen bijdragen. Daarbij komt de inhoudelijke oplossing nadrukkelijk op de voorgrond: samen geïntegreerde zorg en ondersteuning realiseren voor kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen.

Dit gedeeld handelen laat zich niet vatten in een vooraf vastgelegd plan dat simpelweg kan worden uitgevoerd. Het vraagt een **lerende en adaptieve aanpak**, waarin experimenteren, reflecteren en bijsturen centraal staan. Werken vanuit kleine, haalbare acties rond concrete deelopgaven is daarbij helpend. Gezamenlijke acties maken het samenwerken tastbaar, versterken het onderlinge vertrouwen en bouwen draagvlak voor verdere verandering. Tegelijk kunnen ze spanningen aan het licht brengen rond verantwoordelijkheden, verwachtingen of belangen. Dat is geen probleem, maar waardevolle leerinformatie voor verdere afstemming en bijsturing.

Binnen OverHoop zetten terreinactoren concrete stappen om het bestaande zorg- en ondersteuningsaanbod beter af te stemmen op de behoeften van kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen. Ze focussten vroegsignalering en -detectie, warme toeleiding naar gepaste hulp en laagdrempelige ondersteuning. Dat deden ze via competentieversterking van eerstelijnsactoren, door concrete praktijktools en methodieken aan te reiken, en consult, intervisie of casusoverleg voor praktijkafstemming aan te scherpen. Soms werd ook een gezamenlijk aanbod ontwikkeld over organisaties heen. Dat zorgde voor meer samenhang en de bundeling van expertise, wat ook door de aanbieders als verrijkend werd ervaren.

Hoewel de rol van de eerste lijn door OverHoop zichtbaarder werd, werd ook duidelijk dat een duurzame geïntegreerde terreinaanpak verdere actie vraagt. Een volgende stap kan zijn om een gedeelde cliëntgerichte procesflow uit te tekenen, van preventie tot herstel, over lijnen en domeinen heen, met heldere taak- en roldefinities, duidelijke overdrachtsmomenten en expliciete samenwerkingsafspraken. Zo kunnen kansen gegrepen worden om het aanbod nog beter op elkaar af te stemmen en beter te organiseren, zodat alle kinderen en gezinnen tijdig passende hulp krijgen zonder breuklijnen.

Het is belangrijk om te erkennen dat de transitie naar geïntegreerde zorg en ondersteuning tijd vraagt en niet lineair verloopt. Binnen OverHoop werd dit treffend omschreven als

werken in 'samenwerkingslaboratoria': trajecten waarin terreinactoren experimenteren en leren door actief te participeren aan het veranderproces en organisch hun rol vinden. Dat leren is geen neveneffect, maar de kern van samen werken aan complexe opgaven: samen lerend handelen is het werk. Zo ontstaat stap voor stap een passende zorg- en ondersteuningspraktijk die niet volledig vooraf is uitgetekend, maar gezamenlijk wordt opgebouwd en afgestemd is op de lokale realiteit.

Regie ondersteunt het samen sturen door inspanningen aan te jagen, de gedeelde koers te bewaken, ervoor te zorgen dat acties op elkaar afgestemd blijven, bruggen te slaan met parallelle beleids- en praktijkinitiatieven, en het proces te ondersteunen. Het gaat daarbij niet om diepgaande inhoudelijke sturing, maar om mogelijk maken dat het gedeeld handelen effectief bijdraagt aan de beoogde impact. Binnen OverHoop werd de regierol vaak opgenomen door staf- of projectmedewerkers van de zorgraden, met ondersteuning van de OverHoop-coaches. Deze rol kan echter door elke actor worden opgenomen, zolang het mandaat maar duidelijk en gedragen is door de betrokken partners. Tegelijk werd duidelijk dat de regierol het best aangevuld wordt met inhoudelijke expertise voor verdieping en praktijkontwikkeling. Afhankelijk van de context werd die expertise lokaal ingebracht, gedeeld tussen eerstelijnszones of opgenomen door bovenlokale partners.

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

praktijktools

→ **opgavennetwerk vormgeven**

→ **samen sturen op impact**

→ **samen regie voeren**

Handelen legitimeren

Samen impactgericht sturen geeft vorm aan het gedeeld handelen, op basis van interactie en actieve betrokkenheid rond een gedeelde opgave en koers. Daarbij worden veranderingen op het terrein lerend vormgegeven, vaak op kleine schaal. Maar om de opgave echt waar te maken, zijn strategieën nodig die actoren ondersteunen bij het doormaken en doorvoeren van die veranderingen in de dagelijkse praktijk. Anders gezegd: het gedeeld handelen moet gedragen én gelegitimeerd worden.

Legitimatie wordt vaak eerst gezocht in **formele bronnen**, zoals wet- en regelgeving, beleidsstrategieën en -kaders, mandaten, opdrachten en structurele overleg- en netwerkstructuren. Wat geen plaats krijgt in de reguliere werking blijft vaak kwetsbaar en afhankelijk van tijdelijke middelen of individuele inzet. Formele legitimatie kan een beweging stuwten, maar even vaak vormt het een rem: het kader of de opdracht laat het niet toe, de financiering is er niet op voorzien of de risico's zijn onvoldoende gedekt. Bovendien duurt het ontwikkelen en implementeren van een passend formeel kader vaak lang.

Binnen OverHoop werd erkend dat geïntegreerd samenwerken rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd aansluit bij de decretale opdrachten van de zorggraden. Daardoor kon het thema verankerd worden in de meerjarenplannen van eerstelijnszones, vaak in samenhang met bredere Vlaamse beleidsdoelstellingen rond geïntegreerde zorg en ondersteuning. Dat benadrukt het

belang van een systemische benadering. Vandaag bestaan er tal van beleids- en praktijkinitiatieven – onder meer binnen het Interfederaal Plan Geïntegreerde Zorg, de conventie eerstelijnspsychologische zorg, de netwerken geestelijke gezondheid, de lokale netwerken rond de Huizen van het Kind en het toekomstplan jeugdhulp – die elk vanuit hun eigen invalshoek kunnen bijdragen aan een passende aanpak van (het risico op) ontwikkelingstrauma. Door deze initiatieven strategisch met elkaar te verbinden, kan veilig en kansrijk opgroeien breed verankerd worden in de lokale praktijk.

Ook het inbedden van de thematiek in een structureel overlegorgaan bleek een krachtige en haalbare manier om blijvende aandacht te verzekeren binnen de eerstelijnszones. Omdat het thema het niveau van de eerstelijnszone vaak overstijgt, werd soms ook gekozen voor bovenlokale verankering over eerstelijnszones heen en/of met andere relevante bovenlokale netwerken, zoals de netwerken geestelijke gezondheid. Zo'n krachtenbundeling versterkt de legitimiteit en maakt het mogelijk om expertise te delen, middelen efficiënter in te zetten en de samenhang te bewaken.

Bij een complexe maatschappelijke opgave beperkt legitimatie zich echter niet tot formele strategieën. **Informele bronnen van legitimatie**, zoals erkenning, feedback en steun van de samenleving en van kinderen en gezinnen zelf, blijken in opgavenetwerken vaak minstens zo krachtig. Deze waarderende

vormen van legitimatie kunnen partners soms zelfs sterker motiveren om te veranderen dan formeel gezag. Binnen OverHoop werd een methodiek als Outcome Harvesting¹³ positief onthaald. Daarbij kijken partners samen regelmatig terug en reflecteren ze over wat ze hebben zien veranderen bij actoren en waarom. Ook het ophalen van inspirerende verhalen van (eind)gebruikers werd positief onthaald als bron van maatschappelijke feedback. Een periodieke impactmeting, eventueel in samenwerking met een wetenschappelijke partner, kan de legitimiteit verder helpen onderbouwen.

Soms is er sprake van een **spanningsveld** tussen formele en informele legitimatie. Wat maatschappelijk wenselijk is, is niet altijd toegestaan door formele kaders. Deze spanning vormt een waardevol gespreksonderwerp binnen het opgavenetwerk, net omdat risicoaversie ons vaak in de richting duwt van wat formeel mogelijk is. Door beide vormen van legitimatie bewust in beeld te brengen, kunnen actoren samen afwegen wat op dat moment het zwaarst doorweegt.

Tot slot: besef dat legitimatie **geen sluitstuk** is, maar een doorlopend proces. Het is belangrijk om van bij de start na te denken hoe samenwerken aan de gedeelde opgave duurzaam kan uitgroeien tot een gedeelde en breed gedragen realiteit. Regie zorgt ervoor dat de veranderingen die uit de samenwerking (kunnen) voortkomen ook echt worden geborgd en verankerd.

waarom

hoe

sensibiliseren

houvast bieden

→ **samenwerken**

aan de slag

praktijktools

→ **opgavenetwerk vormgeven**

→ **samen sturen op impact**

→ **samen verduurzamen**

aan de slag

Wat helpt om OverHoop waar te maken?

waarom

hoe

aan de slag

praktijktols

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

Praktijktools

Ontdek concrete tools en downloads uit OverHoop die je kunt inzetten in je lokale praktijk om te werken aan de drie bouwstenen voor een versterkte eerste lijn.

Overkoepelend

→ Ervaringsperspectief centraal

Sensibiliseren

- OverHoop communicatietoolkit
- Getuigenissen en ervaringsverhalen
- Brochures en folders
- Digitale communicatiestrategieën
- Inspiratiesessies en netwerkevents

Houvast bieden

- Informatie- en inspiratiebundels
- E-learning
- Vormingen
- Kindreflex
- Niet-pluisgevoel wegwijzers
- Beslischulp
- Doorverwijstools
- Consult en intervisie
- Methodieken voor veerkrachtbevordering

Samenwerken

- Opgavennetwerk vormgeven
- Samen het landschap verkennen
- Samen sturen op impact
- Samen verduurzamen
- Samen regie voeren

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

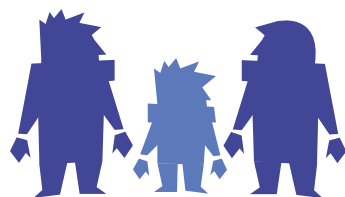
bibliografie

Ervaringsperspectief centraal

Omschrijving

Het ervaringsperspectief is een **onmisbare bron van kennis** voor kwaliteitsvolle en inclusieve hulp- en dienstverlening én voor een impactgericht traject. Het verrijkt professionele en wetenschappelijke inzichten. Ervaringskennis integreren is echter niet vanzelfsprekend. Het vraagt een **bewuste, structurele aanpak**, met bijzondere aandacht voor kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties, die nog te vaak onder de radar blijven. Een diverssensitieve benadering is daarbij essentieel.

Wanneer ervaringskennis structureel wordt ingebed, ontstaat een praktijk die beter aansluit bij de leefwereld van kinderen, jongeren en gezinnen, en die bijdraagt aan een zorgzame samenleving.

*Impact groeit wanneer
ervaringen van kinderen
en gezinnen centraal staan.*

Werkwijze

Het integreren van het ervaringsperspectief vraagt bewuste keuzes en een zorgvuldig proces. Bestaande kaders en methodieken kunnen helpen om dit expliciet en doordacht vorm te geven.

- **Kies een passende participatievorm.** Het participatiewiel helpt om te bepalen welke vorm het best aansluit bij jouw doel. Binnen OverHoop trajecten kwamen vooral raadplegen, adviseren en coproduceren in beeld. Doordat personen met een zorg- en ondersteuningsnood (PZON) zetelen in de zorggraden, droegen ze ook bij aan de besluitvorming over het lokale traject.
- **Werk diverssensitief via kruispuntdenken.** Dat maakt zichtbaar hoe verschillende identiteitskenmerken, zoals gender, sociale positie, etniciteit of seksuele oriëntatie, elkaar beïnvloeden en hoe ervaringen individueel kunnen verschillen. Dat voorkomt veralgemening en vergroot het begrip voor de unieke ervaring van kinderen en gezinnen.
- **Werk zorgvuldig en ethisch.** Vermijd hertraumatisering of culpabilisering en respecteer de privacy en grenzen van kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen. Twijfel je over de aanpak, vraag dan advies en ondersteuning aan cliëntorganisaties of ervaringsdeskundigen uit lokale netwerken, zoals zorggraden of netwerken geestelijke gezondheid.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

40

Aan de slag

[Achtergrond over het participatiewiel](#) ↗

[Achtergrond over kruispuntdenken](#) ↗

[Overzicht van cliëntorganisaties in de jeugdhulp](#) ↗

OverHoop-communicatietoolkit

Omschrijving

Binnen OverHoop werden een sensibiliseringscampagne en een communicatietoolkit ontwikkeld om het bewustzijn in de eerste lijn rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd te vergroten en een **gedeeld narratief** te creëren. Door de communicatietools ook lokaal in te zetten, groeide OverHoop uit tot een herkenbare beweging in Vlaanderen en Brussel: samen bouwen aan een samenleving waarin kinderen en gezinnen een hoopvolle toekomst zonder trauma tegemoet kunnen gaan.

De naam 'OverHoop' kan zelfstandig gebruikt worden of in combinatie met de baseline 'Samen voorbij trauma – van preventie tot herstel'. Die verwoordt de **gedeelde koers** van OverHoop en symboliseert het toekomstperspectief én de krachtenbundeling die nodig is om te komen tot een preventieve én geïntegreerde aanpak. Zo kunnen lokale actoren en andere stakeholders aansluiten bij de brede beweging en erop voortbouwen.

Werkwijze

De OverHoop-communicatietoolkit bevat **aantrekkelijk en gebruiksvriendelijk materiaal** om lokale sensibiliseringsinitiatieven te ondersteunen. Centraal staat een [animatiefilm](#) die op een vlotte manier uitlegt wat ingrijpende ervaringen in de kindertijd zijn en hoe ze een risico kunnen inhouden op ontwikkelingstrauma. De film richt zich in eerste instantie tot hulpverleners van de eerste lijn, maar is ook bruikbaar voor een breder publiek. De animatie maakt het thema toegankelijk, nodigt uit tot gesprek en benadrukt hoe tijdige en kleine ondersteunende gebaren een verschil kunnen maken voor kinderen en gezinnen.

Daarnaast bevat de toolkit het OverHoop-logo, richtlijnen voor de visuele stijl, een informatiefolder en een PowerPoint-template. Dit materiaal kan ingezet worden bij lokale sensibiliseringsacties, vormingen, overlegmomenten of andere initiatieven en ondersteunt een consistente en herkenbare communicatie over de OverHoop-beweging, zoals uitgewerkt in de OverHoop-inspiratiegids.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

41

Aan de slag

[OverHoop-animatiefilm](#) ↗

OverHoop-communicatiemateriaal:

→ [Logo](#) ⬇

→ [Visuele stijl](#) ⬇

→ [Ppt-template](#) ⬇

→ [Informatiefolder](#) ⬇

[OverHoop-inspiratiegids](#) ⬇

Getuigenissen en ervaringsverhalen

Omschrijving

Getuigenissen van kinderen, jongeren en ouders zijn **krachtige hefboomen** om mensen te informeren, te sensibiliseren en samen te brengen rond een maatschappelijke opgave. Ze maken tastbaar hoe ingrijpende ervaringen doorwerken in het dagelijkse leven van kinderen en gezinnen en hoe kleine, menselijke gebaren een wezenlijk verschil kunnen maken. Getuigenissen voegen nuance en menselijkheid toe aan een complex thema.

Ze laten zien dat betekenisvolle steun niet beperkt hoeft te blijven tot gespecialiseerde hulp, maar net zo goed aanwezig is in het dagelijkse handelen van eerstelijnsprofessionals en burgers. Deze verhalen zijn **vaak groots in hun kleinheid**: ze vergroten de betrokkenheid, versterken het gemeenschapsgevoel en zetten aan tot empathie, engagement en handelen.

Getuigenissen vergroten de betrokkenheid, versterken het gemeenschapsgevoel en zetten aan tot empathie, engagement en handelen.

Werkwijze

Ervaringsverhalen kunnen op **verschillende manieren worden gedeeld** om (h)erkenning te bevorderen: via geschreven getuigenissen, podcasts, kortfilms of live. Binnen OverHoop werden ze ingebed in sensibiliseringsacties, inspiratie- en ontmoetingsmomenten, vormingen en reflectie. De geschreven getuigenissen die werden samengesteld in het kader van OverHoop kunnen verder gebruikt worden. Denk ook aan de [podcast Zie mij](#), waarin overlevers van ontwikkelingstrauma hun verhaal delen en vertellen wat we als samenleving daarbij kunnen betekenen. De [kortfilm Ik zou je graag zien](#) brengt dan weer de ervaringen in beeld van kinderen met een ouder in detentie.

Daarnaast bevat de OverHoop-inspiratiegids creatieve en interactieve methodieken om verhalen te integreren in lokale initiatieven. Zo blijkt improvisatietheater een toegankelijke manier om het thema bespreekbaar te maken en handelingsverlegenheid te verminderen. Ook het collectieve kunstwerk [Stadsjuweel](#) biedt ruimte en erkenning aan de verhalen van overlevenden van jeugdtrauma op hun weg naar herstel.

Wil je **zelf aan de slag** met ervaringsverhalen van kinderen of gezinnen, neem dan zeker de tips door in de toolfiche [‘Ervaringsperspectief centraal’](#).

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

42

Aan de slag

[Getuigenissen van ouders en kinderen](#) ↓

[Podcast Zie mij](#) ↗

[Kortfilm Ik zou je graag zien](#) ↗

[OverHoop-inspiratiegids](#) ↓

[Toolfiche Ervaringsperspectief centraal](#)

Brochures en folders

Omschrijving

Brochures en folders zijn **laagdrempelige communicatiematerialen** om kinderen, ouders en eerstelijnsactoren te informeren over ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Ze bieden **basisinformatie** op een eenvoudige, vaak visuele manier, stimuleren herkenning en reiken tips aan waarmee mensen aan de slag kunnen. Dankzij hun toegankelijke karakter bereiken ze een breed publiek en vormen ze vaak een eerste, veilige opstap naar een gesprek of verdere hulp.

Aan de hand van weblinks of QR-codes verwijzen ze door naar hulplijnen of meer informatie voor wie zich wil verdiepen in het thema, zoals inspiratiebundels, webinars, vormingen, concrete tools of lokale netwerkevents.

Werkwijze

Binnen OverHoop werden verschillende **folders, flyers en brochures** ontwikkeld om het bewustzijn rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd te vergroten en duidelijk te maken welke rol het doelpubliek daarin kan opnemen. De OverHoop informatiefolder biedt een generiek kader voor de eerste en nulde lijn, terwijl lokale flyers het thema vertalen naar specifieke eerstelijnsactoren. De [infographics van de Augeo Foundation](#) over ingrijpende ervaringen, de gevolgen en beschermende factoren, werden breed ingezet in informatiebundels, kennisclips, inspiratiesessies en vormingen.

Ook werden brochures voor ouders en kinderen opgemaakt. De ouderbrochure 'Versterk de veerkracht' van je kind richt zich tot gezinnen die zich (even) in woelig vaarwater bevinden en reikt tips aan om kinderen te ondersteunen. De kinderbrochure 'Een steuntje in de rug' is bedoeld voor kinderen bij wie het thuis tijdelijk moeilijk gaat en geeft tips om met stress en spanning om te gaan. Beide brochures kunnen breed verspreid worden of door eerstelijnsprofessionals doelgericht ingezet worden als gespreksstarter. Gebruik deze voorbeelden gerust als inspiratie om eigen materiaal te ontwikkelen, maar laat ervaringsdeskundigen een **taal- en toegankelijkheidscheck** uitvoeren.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

43

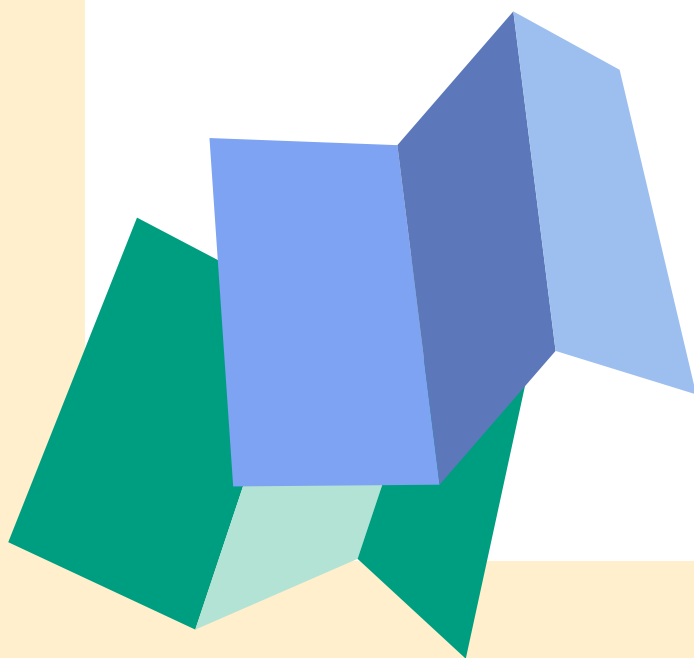
Aan de slag

[OverHoop informatiefolder voor de eerste \(en nulde\) lijn](#) ↓

[Voorbeelden van lokale flyers voor specifieke doelgroepen](#) ↓

[Kinderbrochure van Familieplatform & ELZ Dender](#) ↓

[Ouderbrochure van Familieplatform & ELZ Dender](#) ↓

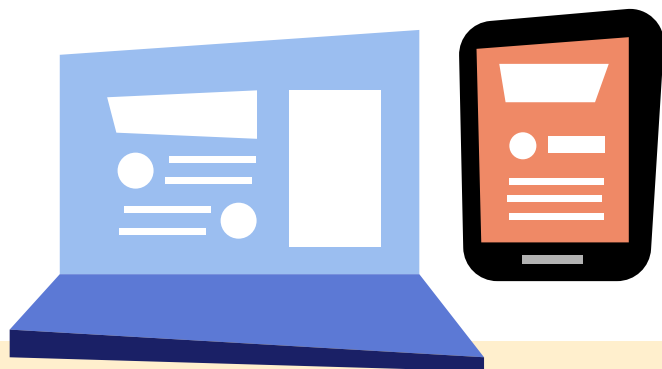
Digitale communicatiestrategieën

Omschrijving

Digitale communicatie is een efficiënte manier om meer bewustzijn te creëren rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd en het thema zichtbaar te maken voor professionals, vrijwilligers, bestuurders en burgers.

Dat kan op **verschillende manieren**: via thematische webpagina's, rubrieken in bestaande nieuwsbrieven, aparte nieuwsbrieven, berichten op sociale media of interviews in publieke of professionele media. Een slimme combinatie van verschillende kanalen (digitaal en analoog) maakt het mogelijk om een brede doelgroep laagdrempelig, herhaaldelijk en contextgericht te sensibiliseren.

Zo ontstaat stap voor stap een **gedeelde taal en meer betrokkenheid** rond het thema. Digitale communicatie is dus niet alleen een middel om mensen te informeren, maar versterkt ook het gevoel deel uit te maken van een gezamenlijke beweging rond de zorgzame ondersteuning van kinderen en gezinnen.

Werkwijze

Binnen OverHoop werden voornamelijk **bestaande digitale kanalen** gebruikt, zoals nieuwsbrieven, mailings, websites en sociale media van eerstelijnszones, (boven)lokale netwerken, koepelorganisaties en lokale besturen. Aansluiten bij bestaande structuren werkt drempelverlagend en maakt het mogelijk om de communicatie af te stemmen op de lokale context en toch een breed en divers publiek te bereiken. Consequent verwijzen naar OverHoop – bijvoorbeeld via #OverHoop op LinkedIn – vergroot de herkenbaarheid en de samenhang tussen initiatieven.

Interviews in lokale (stads)magazines en bijdragen in vak- en ledenbladen kunnen de boodschap nog kracht bijzetten. De impact van een boodschap neemt immers toe wanneer die wordt gebracht door herkenbare en geloofwaardige personen, zoals lokale bestuurders, collega-professionals of ervaringsdeskundigen.

Tot slot loont het om aan te sluiten bij **terugkerende sensibiliseringscampagnes**, zoals de Week van de Opvoeding of de 10-daagse van de Geestelijke Gezondheid, om de zichtbaarheid en maatschappelijke relevantie van het thema verder te versterken.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

Aan de slag

[Thematische OverHoop-webpagina's van de 60 eerstelijnszones](#) ↗

[Voorbeeld van een interview in een lokaal stadsmagazine](#) ↗

[Voorbeeld van een bijdrage in professionele media](#) ↗

Inspiratiesessies en netwerkevents

Omschrijving

Inspiratiesessies, lezingen en netwerkevents zijn **laagdrempelige ontmoetingsmomenten** waar dialoog en verbinding rond de gezamenlijke opgave centraal staan. Ze combineren persoonlijke interactie met een introductie tot ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Zo dragen ze bij aan een **gedeeld gevoel van urgentie** en vergroten ze het maatschappelijk en professioneel bewustzijn.

Tegelijk helpen ze situaties te normaliseren – het gaat om gewone kinderen en ouders die te maken krijgen met ongewone ervaringen – en nodigen ze deelnemers uit om hun eigen rol te (h)erkennen. Door professionals, vrijwilligers, ervaringsdeskundigen en experts samen te brengen, ontstaat een gedeeld begrippenkader en een **gemeenschappelijke taal** rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd en de rol van de eerste lijn. Dat vormt een stevig fundament voor verdere stappen.

Werkwijze

Binnen OverHoop organiseerden de eerstelijnszones gastlezingen, inspiratieavonden of intensievere beleavings- en studiedagen met workshops (ervaar ze via #OverHoop op LinkedIn). Ervaringsdeskundigen die optraden als spreker of cobegeleider, gaf de sessies nog meer diepgang en betekenis.

De inhoud kan variëren, van een algemene kennismaking met het thema tot gerichte invalshoeken, zoals opgroeien met een conflictueuze scheiding of met ouders met psychische problemen. Interactieve werkvormen maken het thema tastbaar, vaak vanuit het perspectief van een kind of gezin. Basisinformatie over signalen, gevolgen en beschermende factoren worden gekoppeld aan veerkrachtbevordering en steun van de omgeving. Praktische tips en verwijzingen naar methodieken of andere achtergrondinformatie geven de deelnemers houvast om zelf aan de slag te gaan.

Deze netwerkmomenten versterken niet alleen de kennis, maar ook de **verbinding tussen lokale actoren**. Door elkaar beter te leren kennen, groeit het inzicht in elkaars expertise, worden communicatielijnen korter en wordt het gemakkelijker om in concrete situaties te overleggen. Herhaling blijft evenwel belangrijk, want het lokale landschap is voortdurend in beweging.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

45

Aan de slag

[Voorbeelden van lokale netwerkevents](#) ↗

[Voorbeelden van presentaties tijdens OverHoop-inspiratiesessies](#) ↗

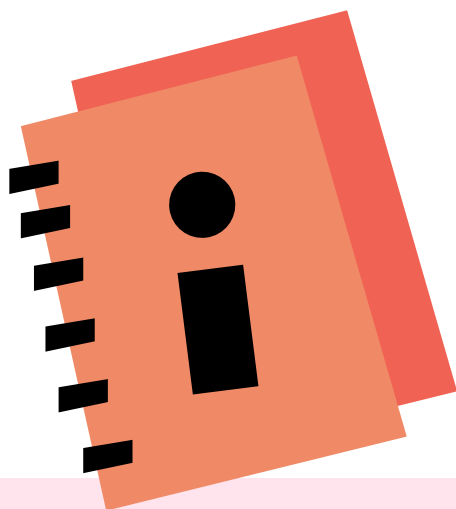
[Voorbeelden van bijdragen door lokale actoren aan OverHoop-inspiratiesessies](#) ↗

Informatie- en inspiratiebundels

Omschrijving

Informatie- en inspiratiebundels bieden een helder en toegankelijk overzicht van **basiskennis** over ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Ze maken inzichten, praktijkgerichte tips en concrete handvatten **laagdrempelig** beschikbaar voor eerstelijnsprofessionals (en -vrijwilligers), zodat ze zich in hun **eigen tempo** en volgens hun eigen noden kunnen verdiepen in het thema.

Door theorie en praktijk te verbinden, geven deze bundels hulpverleners concrete houvast en versterken ze het vertrouwen om binnen hun eigen rol een verschil te maken voor kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen.

Werkwijze

Er is veel kennis beschikbaar over ingrijpende ervaringen in de kindertijd, maar die is vaak verspreid, versnipperd of onvolledig afgestemd op de realiteit in de eerste lijn. Informatie- en inspiratiebundels verzamelen de **bestaande kennis** in een overzichtelijke en **bruikbare vorm** voor eerstelijnsprofessionals. Ze bevatten informatie over ingrijpende ervaringen in de kindertijd, de mogelijke gevolgen ervan voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, en het belang van beschermende factoren. Die kennis wordt gekoppeld aan praktische tips, handvatten en methodieken die professionals kunnen inzetten in hun dagelijkse praktijk.

Daarnaast bevatten deze bundels **verwijzingen** naar verdiepende en aanvullende informatiebronnen, zoals websites, literatuur, vormingen, methodieken en tools. Vaak is ook een overzicht opgenomen van relevante (lokale) partners die rond de thematiek werken. Sommige bundels benaderen het thema breed, andere zoomen in op een specifieke thematiek of doelgroep.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

46

Aan de slag

[OverHoop-inspiratiegids](#) ↴

[Draaiboek OverHoop van ELZ Bravio](#) ↴

[Methodiekkoffer OverHoop van ELZ Midden West-Vlaanderen](#) ↴

Inspiratiebundel ACES InZicht! Van ELZ Zuidoost Hageland:

→ [Gids](#) ↴

→ [Werkboekje](#) ↴

[Gids traumasensitief onthaal van ELZ Druivenstreek](#) ↴

[Informatiewaaier Kind in Rouw](#) ↴
en [online rouwwegwijzer van ELZ Amalo](#) ↗

[Kleurrijke start: brochure voor opvoedingsfiguren van jonge LGBT+ kinderen](#) ↴

E-learnings

Omschrijving

E-learnings zijn **digitale vormingsmodules** die op een flexibele en laagdrempelige manier toegang geven tot basisinzichten en praktijkgerichte kennis. Ze bieden professionals de kans om te leren in hun **eigen tempo** en op momenten die haalbaar zijn binnen een drukke werkcontext. Zo dragen ze bij aan een brede verspreiding van basiskennis over ingrijpende ervaringen in de kindertijd.

Door theoretische kaders te combineren met ervaringsverhalen en concrete handvatten maken e-learnings het thema herkenbaar en toepasbaar. Ze vormen een laagdrempelige instap voor professionals uit uiteenlopende eerstelijnscontexten en ondersteunen hen om met meer vertrouwen en inzicht te handelen.

*Kennis toegankelijk,
toepasbaar en
dichtbij de praktijk*

Werkwijze

E-learnings kunnen bestaan uit **kennisclips, onlinemodules, webinars of online leertrajecten** die zelfstandig of in combinatie met fysieke vormingen gevolgd kunnen worden. Ze bieden korte, behapbare leeronderdelen waarin actuele inzichten worden vertaald naar heldere en toegankelijke taal.

Binnen OverHoop-trajecten werd er samen met inhoudelijke experts aanbod ontwikkeld dat onder meer focust op de impact van ingrijpende ervaringen en ontwikkelingstrauma, zowel in het algemeen als bij specifieke doelgroepen zoals jonge kinderen of kinderen met autisme. Ook veerkrachtbevordering en praktische handvatten voor eerstelijnsprofessionals komen aan bod.

E-learnings vervangen geen interactieve livevormingen waarin uitwisseling en oefening centraal staan. Ze vormen wel een **toegankelijke instap**, een waardevolle aanvulling of een handig naslagwerk. Zo ondersteunen ze eerstelijnsprofessionals om de opgedane kennis en inzichten te raadplegen in hun dagelijkse praktijk.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

47

Aan de slag

[Kennisclips over ingrijpende ervaringen in de kindertijd](#) ↗

[Kennisclips en online opleidingen over de Kindreflex](#) ↗

[E-learning 'Veerkrachtondersteuning bij kinderen in moeilijke omstandigheden'](#) ↗

[Blended vormingen 'Een sterke start'](#) ↓

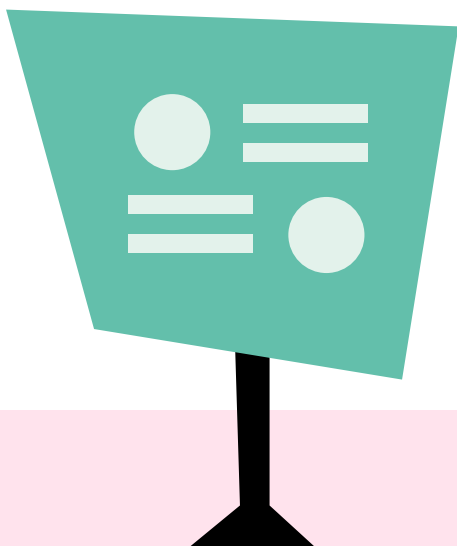
[Webinar rond ontwikkelingstrauma bij personen met autisme binnen ELZ Schelde en Leie](#) ↓

Vormingen

Omschrijving

Vormingen kunnen de **kennis, vaardigheden en handelings-zekerheid versterken** van wie werkt met kinderen, jongeren en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen in de kindertijd. Professionals (en vrijwilligers) leren wat zij binnen hun eerstelijnsrol kunnen betekenen en hoe ze dat kunnen toepassen in hun dagelijkse praktijk.

Een vormingsaanbod voor de eerste lijn is bij voorkeur **modulair** opgebouwd, met een basisvorming en gerichte verdiepende modules. Zo kunnen deelnemers aansluiten bij een niveau dat past bij hun voorkennis en praktijkcontext. Zo'n leertraject kan vorm krijgen door professionals (en vrijwilligers) wegwijs te maken in het bestaande vormingsaanbod, waarop ze zelf kunnen intekenen, of door vanuit mesostructuren een aanbod op maat aan te bieden en/of verder te ontwikkelen.

Werkwijze

Er bestaat een **uitgebreid aanbod** aan vormingen rond ingrijpende ervaringen in de kindertijd, en het is zinvol om daar maximaal gebruik van te maken. Binnen OverHoop werd het aanbod in kaart gebracht en vertaald naar **vormingsweg-wijzers** die eerstelijnsactoren wegwijs maken, afzonderlijk of ingebed in bredere informatie- en inspiratiebundels. Daarnaast werden basisvormingen **op maat van de eerste lijn** ontwikkeld en georganiseerd binnen de eerstelijnszones, vaak in samenwerking met lokale partners met inhoudelijke expertise rond de thematiek. Het gebruikte vormingsmateriaal, zoals presentaties en handleidingen, is in sommige gevallen vrij beschikbaar. Voor meer informatie kun je het best contact opnemen met de betrokken opleiders of ontwikkelaars.

De ervaringen binnen OverHoop tonen aan dat een basisvorming een **belangrijke eerste stap is, maar niet volstaat**. Bijkomende initiatieven die inzetten op verdieping en verankering in de dagelijkse praktijk zijn noodzakelijk om te komen tot een duurzame gedragsverandering. Idealiter wordt het aanbod daarom ook ingebed in een breder, regulier professionaliseringsaanbod.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

48

Aan de slag

[OverHoop-inspiratiegids](#) ↴

[OverHoop-inspiratiefiche vormingen](#) ↴

[Vormingswegwijzer Jonge Kind van ELZ Leuven](#) ↴

[Voorbeeld van een vormingskalender van ELZ Noord-Limburg, MidWest en West-Limburg](#) ↴

[Voorbeelden vormingsmateriaal voor eerstelijnsactoren](#) ↴

Kindreflex

Omschrijving

De Kindreflex is een methodiek die eerstelijnsprofessionals ondersteunt om kennis over ingrijpende ervaringen in de kindertijd om te zetten in **concreet en haalbaar handelen** binnen hun eigen praktijk. De methodiek richt zich op professionals die met ouders en volwassenen werken en stimuleert hen om met hun cliënten in gesprek te gaan over ouderschap, ook wanneer er geen sprake is van een expliciete hulpvraag. Zo krijgen ouders de ruimte om in alle vrijheid te spreken over hun kinderen en de eventuele bezorgdheden die zij ervaren.

De Kindreflex helpt professionals om verontrustende gezinssituaties te detecteren en, waar nodig, stappen te zetten om de veiligheid te herstellen en ouders te ondersteunen in hun rol.

De Kindreflex helpt professionals om kennis toe te passen in hun dagelijkse praktijk.

Werkwijze

De Kindreflex is opgebouwd als een helder **zesstappenplan**. De eerste stappen sluiten aan bij de basiscompetenties van elke hulpverlener en worden bij voorkeur als basishouding ingezet bij elk gesprek. De vervolgstappen zijn afhankelijk van de situatie en kunnen, naargelang de expertise en verantwoordelijkheid van hulpverleners, worden opgenomen binnen het eigen team of in een ruimer netwerk. Het stappenplan is een generiek basismodel dat organisaties kunnen aanpassen aan hun eigen context en werking.

De Kindreflex wordt ondersteund door een **breed opleidingsaanbod** van het Vlaams Expertisecentrum Kindermishandeling vzw, van kennismaking en basisvorming tot verdiepende workshops (tot ambassadeur) en implementatiegerichte ondersteuning op maat. De methodiek kan worden gebruikt in diverse sectoren en contexten waar met volwassen cliënten wordt gewerkt, ook in de eerste lijn. OverHoop ondersteunde bovendien de doorontwikkeling en implementatie van de Kindreflex binnen de specifieke context van gevangenen.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijkttools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

Aan de slag

[Steekkaart stappenplan Kindreflex](#)

[Opleidingsaanbod Kindreflex](#)

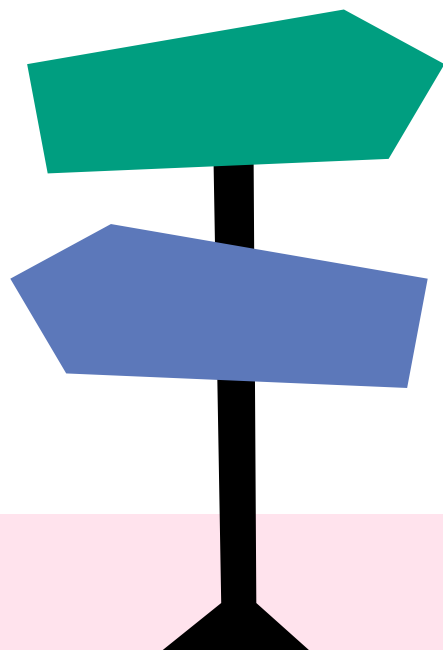
[Kindreflex in de gevangenis](#)

'Niet-pluisgevoel'-wegwijzers

Omschrijving

Eerstelijnsprofessionals (en -vrijwilligers) zijn vaak de eersten die signalen opvangen dat het niet goed gaat met een kind of gezin. In hun dagelijkse praktijk kunnen ze te maken krijgen met situaties die een vaag, intuïtief of moeilijk te benoemen 'niet-pluisgevoel' oproepen. Een '**niet-pluisgevoel**'-wegwijzer helpt om dat gevoel verder te **verkennen en onder woorden te brengen**. Het is een laagdrempelig hulpmiddel dat eerstelijnsactoren ondersteunt bij het (h)erkennen, duiden en bespreekbaar maken van signalen. Tegelijk helpt het inschatten of verder overleg of actie nodig is.

Deze wegwijzer is dus het startpunt van een zorgvuldig handlingsproces: hij helpt om van een intuïtieve ongerustheid naar bewuste aandacht en een eerste oriëntatie te gaan.

Werkwijze

'Niet-pluisgevoel'-wegwijzers bevatten meestal een **overzicht** van mogelijke ingrijpende of verontrustende situaties, maar ook van beschermende factoren bij kinderen, gezinnen en hun context. Dit hulpmiddel helpt professionals om hun observaties te ordenen en stil te staan bij wat ze precies zien of voelen. Daarnaast reikt het handvatten aan om die signalen te bespreken, eventueel in overleg met collega's of andere betrokkenen.

Vaak bevat de wegwijzer ook **contactgegevens** van consultatie- en hulplijnen bij wie hulpverleners terecht kunnen voor advies of een tweede mening. Zo wordt het makkelijker om risico's correct in te schatten. Wanneer verdere ondersteuning voor het kind of gezin aangewezen lijkt, verwijst de wegwijzer door naar lokale partners en – waar mogelijk – concrete aanspreekpersonen. Dat bevordert een vlotte en warme toeleiding naar de juiste hulp.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

50

Aan de slag

'Niet-pluisgevoel'-wegwijzers voor eerstelijnsactoren:

→ [ELZ Leuven](#) ↴

→ [ELZ Leuven-Noord](#) ↴

→ [ELZ ZOLim](#) ↴

[Signalenkaart ontwikkelingstrauma van ELZ Panacea](#) ↴

['Niet-pluisgevoel'-wegwijzer van ELZ Demerland op Opla-platform](#) ↴

[Gesprekstoel 'Samen in balans' voor professionals over de uitdagingen van het ouderschap](#) ↗

Beslিশulp

Omschrijving

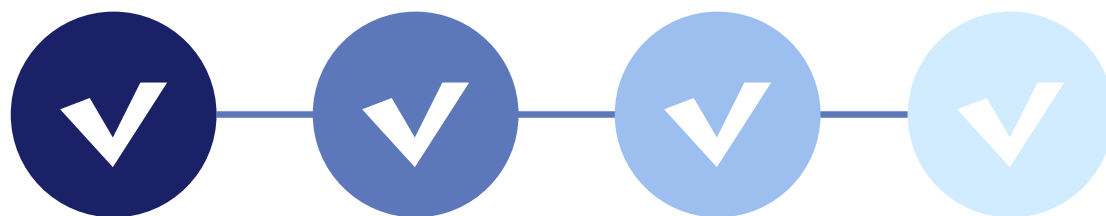
Een beslিশulp helpt eerstelijnsprofessionals om situaties waarin sprake is van een kind of gezin met een verhoogde kwetsbaarheid voor ontwikkelingstrauma **gestructureerd te beoordelen**. Dit hulpmiddel ondersteunt hen bij het ordenen van observaties, het afwegen van risico- en beschermende factoren, het expliciteren van keuzes en het bepalen van vervolgstappen. Zo brengt het meer helderheid in complexe situaties en versterkt het de professionele detectie en besluitvorming.

Het doel is om kinderen en gezinnen tijdig en doordacht toe te leiden naar passende hulp. Beslিশulpen verwijzen vaak ook naar concrete tools op maat van specifieke beroepsgroepen of kwetsbare situaties.

Werkwijze

Beslিশulpen begeleiden professionals stap voor stap door een gestructureerd afwegingsproces. Dat kan bijvoorbeeld via **checklists, flowcharts of (digitale) vragenlijsten**. Ze maken de essentiële stappen en beslismomenten expliciet en reiken onderweg informatie aan om de situatie integraal en systemisch te bekijken. Ze focussen dus niet alleen op het kind of gezin, maar ook op de ruimere context.

Op basis van de afwegingen formuleert de beslিশulp **richtinggevende adviezen**. Wat kan je als professional zelf opnemen? Wanneer is overleg of consultatie aangewezen? En wanneer is doorverwijzing of verdere opvolging nodig? De tool neemt de beslissing niet over, maar ondersteunt het professionele oordeel. De beslিশulp fungeert als reflectie- en ondersteuningsinstrument, biedt houvast en maakt de samenwerking met collega's en partners eenvoudiger.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

51

Aan de slag

[Beslisboom bij verontrusting bij minderjarigen van ELZ Westkust & Polder en ELZ Westhoek](#) ↓

[Checklist en flowcharts bij kwetsbare zwangeren van ELZ Kemp en Duin](#) ↓

[Houvasttool voor huisartsen in ELZ Leuven](#) ↓

[Kompastool intrafamiliaal geweld voor eerstelijnswerkers van ELZ Meetjesland](#) ↓

IMPACCT beslিশulp voor kinderen met een vluchtachtergrond:

→ [1-pager](#) ↓

→ [Leidraad](#) ↓

Doorverwijstools

Omschrijving

Professionals, vrijwilligers en gezinnen hebben soms vragen of zorgen waarop niet meteen een pasklaar antwoord te geven is. Doorverwijstools kunnen dan helpen. Het zijn **lokale sociale kaarten** die overzicht brengen in het vaak complexe en versnipperde zorg- en ondersteuningslandschap. Ze bundelen het aanbod in een bepaalde regio, zoals een eerstelijnszone, vaak aangevuld met contactgegevens.

Doorverwijstools versterken de samenwerking tussen lokale partners, verkorten de lijnen en zorgen ervoor dat kinderen, jongeren en gezinnen op een warme manier worden doorverwezen naar de juiste ondersteuning.

Doorverwijstools brengen overzicht in het lokale zorg- en ondersteuningslandschap.

Werkwijze

Doorverwijstools bieden een **helder overzicht** van het **lokale zorg- en ondersteuningsaanbod**, geordend per thema of hulpvraag. Ze bevatten beknopte informatie over diensten of organisaties en meestal ook lokale contactgegevens of aanspreekpunten. Doorverwijstools kunnen bestaan als statisch overzicht (digitaal en/of op papier) of als dynamische onlinetoepassing. Ze kunnen zelfstandig geraadpleegd worden of tijdens een gesprek met cliënten worden doorgenomen. Soms zijn ze ook voorzien van een praktische invul- of afscheurstrook.

Een brede verspreiding, een overzicht van actuele lokale aanspreekpersonen en een korte introductie voor gebruikers versterken de toepassing van doorverwijstools. Tegelijk blijft mensen warm toeleiden naar passende ondersteuning **mensenwerk**. Door elkaar regelmatig te ontmoeten, krijgen diensten en namen een gezicht. Zo verlaagt de drempel om af te stemmen en samen te werken. Het is aangewezen om doorverwijstools te verankeren in bestaande (lokale) initiatieven, die professionals en burgers met uiteenlopende vragen wegwijs maken in het zorg- en welzijnsaanbod. De online [Psychewijzer](#) geestelijke gezondheidszorg voor Vlaams-Brabant is hiervan een voorbeeld.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

52

Aan de slag

[Digitale doorverwijstool van ELZ Dender met lokale toepassingen in andere ELZ](#) ↴

[Doorverwijskaart van ELZ Bravio](#) ↴

[Traumawijzer van ELZ Pallieterland](#) ↴

[Doorverwijsboekje voor kinderopvang van ELZ Zuiderkempen](#) ↴

[Contactfiche](#) ↴ en [digitale partnerkaart van ELZ Druivenstreek](#) ↴

Consult en intervisie

Omschrijving

Consult en intervisie geven eerstelijnsprofessionals de kans om concrete casussen met een expert of andere professional te bespreken en te duiden. Bij een **consult** bieden experts – telefonisch of via mobiele interventies – een luisterend oor, advies en ondersteuning bij het omgaan met niet-pluisgevoelens of bij het maken van keuzes, zodat eerstelijnsprofessionals zelf de regie over de casus kunnen behouden.

Intervisie is een vorm van intercollegiaal overleg, vaak multidisciplinair, waarbij concrete casussen worden besproken, ervaringen worden gedeeld en praktische handvatten worden gezocht om verder aan de slag te gaan. Beide werkvormen bevorderen traumasensitief handelen, versterken professionele competenties en stimuleren (multi)disciplinaire samenwerking tussen professionals.

Werkwijze

Consult en intervisie verlopen via **gestructureerde overleg- en reflectiemomenten**. Verschillende actoren bieden deze werkvormen aan voor (eerstelijns)professionals, vaak rond specifieke doelgroepen, zoals jonge kinderen en hun gezinnen, kinderen met een verstandelijke beperking of autisme, kinderen met psychische problemen. Het kan ook gaan over de toepassing van bepaalde methodieken, zoals de Kindreflex. Eerstelijnsprofessionals kunnen telefonisch contact opnemen met een consultdesk of deelnemen aan intervisiemomenten, al dan niet met inbreng van een eigen casus.

Binnen een aantal OverHoop-trajecten werd een bestaand consult- of intervisieaanbod extra zichtbaar gemaakt, in andere gevallen werd geëxperimenteerd met de mogelijkheid om een consult voor eerstelijnsprofessionals te integreren in bestaande consultlijnen. Zo werd samengewerkt met onder meer Perinet, netwerken geestelijke gezondheid, Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW), OLO Rotonde, Tanderuis en Domus Medica. De OverHoop-inspiratiegids geeft inzicht in het bestaande aanbod.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

53

Aan de slag

[Outreach Tanderuis in de kijker](#) ↴

[Intervisie de Vijver en OLO Rotonde in de kijker](#) ↴

[Intervisie Kindreflex door Domus Medica in de kijker](#) ↴

[Experiment Consult PIMH voor eerste lijn door Netwerk GG YUNECO](#) ↴

[OverHoop-inspiratiegids](#) ↴

Methodieken voor veerkrachtbevordering

Omschrijving

Methodieken voor veerkrachtbevordering zijn een **preventieve en laagdrempelige** vorm van **ondersteuning** voor **kinderen, jongeren en ouders**, die nauw aansluit bij de opdracht van de eerste lijn. Ze versterken beschermende factoren door in te zetten op veilige relaties, stressregulatie, verbondenheid en vaardigheden bij kinderen en/of ouders. Door gezinnen hierin te ondersteunen, kunnen zij veerkrachtiger omgaan met ingrijpen- de ervaringen.

Binnen OverHoop kregen methodieken voor veerkrachtbe- vordering vorm in uiteenlopende initiatieven voor kinderen, jongeren of ouders, maar ook in vormingen en tools voor eer- stelijnsprofessionals. Zo wordt veerkrachtbevorderend werken geïntegreerd in hun dagelijkse praktijk.

Werkwijze

Methodieken voor veerkrachtbevordering worden vaak aangeboden in laagdrempelige, **groeps- en ervaringsgerichte trajecten** voor kinderen, jongeren of ouders. Die trajecten bestaan meestal uit een beperkt aantal sessies in kleine groepen. De kleinschaligheid zorgt voor veiligheid, betrokkenheid en ruimte voor individuele noden. Sommige initiatieven die binnen OverHoop werden doorontwikkeld en getest, werden verankerd in de opdracht van bestaande (lokale) actoren, zoals [eerstelijns- psychologen](#), [OLO Rotonde](#), [Missing You](#), en [CLB Oudenaarde- Geraardsbergen](#). De OverHoop-inspiratiegids bevat een over- zicht van beschikbare methodieken voor veerkrachtbevordering.

Daarnaast werden binnen OverHoop **train-the-trainer-vormin- gen en draaiboeken** ontwikkeld zodat eerstelijnsprofessionals zelf veerkrachtsessies kunnen begeleiden. Die draaiboeken bevatten een gedetailleerde handleiding om begeleidings- sessies vorm te geven, aangevuld met concreet werkmateriaal zoals presentaties, werkbundels en evaluatieformulieren. Zo kunnen de methodieken breed worden ingezet en waar nodig worden aangepast aan de lokale context. Tot slot kunnen de psycho-educatieve animaties van de [Augeo Foundation](#) worden gebruikt om gedrag en gevoelens op een toegankelijke manier bespreekbaar te maken.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

54

Aan de slag

[OverHoop-inspiratiegids](#) ↴

[Train-the-trainer veerkrachtsessies van ELZ](#)

[Druivenstreek](#) ↴

Veerkrachttraining voor lagereschool- kinderen van ELZ Leuven:

→ [Draaiboek](#) ↴

→ [Feedbackformulier](#) ↴

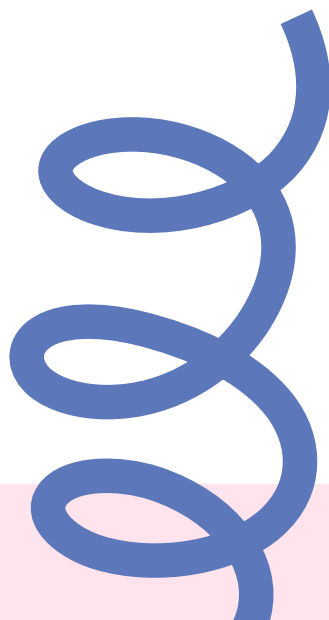
Veerkrachtig en goed genoeg ouderschap van ELZ Leuven:

→ [Draaiboek](#) ↴

→ [Presentatie](#) ↴

→ [Werkbundel](#) ↴

→ [Eerste inzichten](#) ↴

Opgavenetwerk vormgeven

Omschrijving

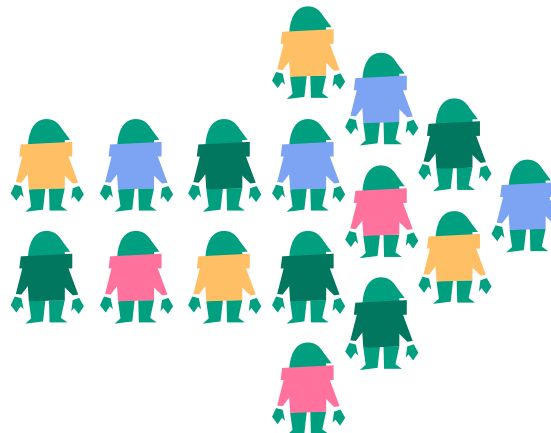
Samenwerken aan complexe maatschappelijke opgaven is een noodzakelijke, maar uitdagende opdracht. Een doordachte aanpak die theorie en praktijk verbindt kan verhelderen wat er speelt en houvast bieden. Deze samenwerking kan vorm krijgen in een **opgavenetwerk**, waarin actoren samen invulling geven aan de veranderingen die nodig zijn. Wat die veranderingen precies inhouden, is echter niet altijd op voorhand duidelijk. Het vormgeven van een opgavenetwerk vraagt een **geïntegreerde aanpak** die steunt op vier processen die samen richting, beweging en leer- en verandervermogen mogelijk maken:

- **Ontmoeten:** actoren komen samen om kennis en ervaringen uit te wisselen, elkaars rol te leren kennen, en vertrouwen en gedeeld begrip over de opgave op te bouwen.
- **Handelen:** het netwerk bouwt aan een toekomstig handlingsrepertoire via een portfolio van gezamenlijke en individuele acties, met ruimte voor experimenteren en leren.
- **Richten:** een gedeelde koers geeft richting aan het handelen. De koppeling tussen strategie en acties kan sterk of losser zijn. Binnen OverHoop werd gekozen voor een gedeelde ambitie als kompas, met decentrale acties zonder strakke centrale aansturing.
- **Leren:** omdat oplossingen niet vooraf vastliggen, is samen onderzoekend leren en bijsturen essentieel. Ontmoeten, handelen en richten worden daarbij voortdurend op elkaar afgestemd.

Werkwijze

Een opgavenetwerk krijgt vorm door gerichte activiteiten te organiseren rond die vier processen. Ze kunnen worden gebundeld in zes samenhangende **domeinen van inter-veniëren**. Het gaat niet om een lineair stappenplan, maar om een geïntegreerde aanpak waarin interventies elkaar versterken. Een quickscan helpt om per domein de juiste vragen te stellen en scherp te krijgen waar kansen of knelpunten liggen.

Voor elk domein bestaat een rijk palet aan mogelijke interventies. In het hoofdstuk 'Samenwerken' werkten we concreet uit hoe deze domeinen binnen OverHoop vorm kregen, met als doel te evolueren naar een eerste lijn die oog heeft voor kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

55

Aan de slag

[Geïntegreerde aanpak opgavenetwerk](#) ↓

[Quickscan interventiedomeinen
opgavenetwerk](#) ↓

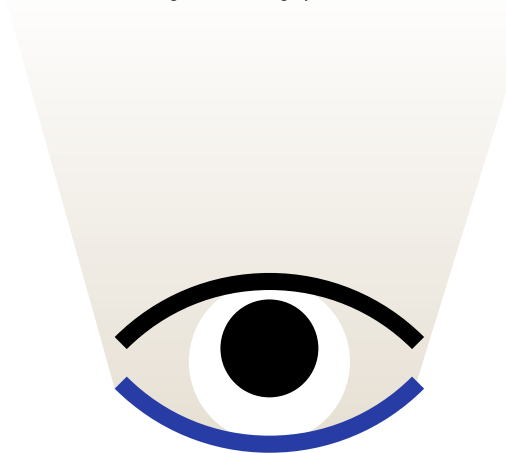
Meer weten: De Caluwé, M. & Kaats, E.
(2023). *Samenwerken aan maatschappelijke
opgaven*. Boom: Amsterdam.

Samen het landschap verkennen

Omschrijving

Een landschapstekening is een **visueel hulpmiddel** om het ecosysteem rond een maatschappelijke opgave in kaart te brengen. Door actoren, rollen, structuren en onderlinge relaties te visualiseren, ontstaat meer inzicht in een complex en versnipperd veld. Een landschapstekening is geen statisch eindproduct, maar een levend document dat evolueert doorheen het proces.

Ze helpt om uit te zoomen naar het grotere geheel, verbanden te zien en kennis te maken met actoren en initiatieven die nog onvoldoende in beeld zijn, maar relevant kunnen zijn voor het traject. Een landschapstekening stimuleert een **brede blik**, maakt overlap en blinde vlekken zichtbaar en ondersteunt het ontwikkelen van een gedeeld begrip.

Werkwijze

Binnen OverHoop werd in cocreatie een landschapstekening ontwikkeld om het **ecosysteem** in kaart te brengen van alle actoren en samenwerkingsverbanden rond kinderen en gezinnen die te maken hebben (gehad) met ingrijpende ervaringen. De eerste lijn en de zorgraden kregen daarin een centrale plaats.

De tekening werd gebruikt als **werkinstrument** om samen met stakeholders het landschap te verkennen, bestaande initiatieven en structuren beter te benutten, strategische aanknopingspunten te bepalen en sleutelactoren te identificeren. Ze is niet bedoeld als exhaustief overzicht, maar vormt een vertrekpunt dat lokaal verder kan worden aangepast en verfijnd.

De landschapstekening inzetten kan op verschillende manieren: offline in workshops met post-its, kleuren en symbolen, of digitaal via platforms zoals Miro. Een leeswijzer en korte toelichtingsvideo helpen om er meteen mee aan de slag te gaan.

waarom

hoe

aan de slag

→ [praktijktools](#)

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

56

Aan de slag

Methodiek landschapstekening:

→ [Leeswijzer](#) ↓

→ [Tekening](#) ↓

Samen sturen voor impact

Omschrijving

Bij opgabegericht samenwerken draait alles om de beoogde maatschappelijke impact. Het vertrekpunt is dus niet de samenwerking op zich of de activiteiten die worden ontwikkeld, maar de **maatschappelijke verandering** die je samen wilt realiseren. Samen impactgericht sturen helpt om gedeelde doelen scherp te stellen, strategische keuzes te maken en middelen doelgericht in te zetten.

Drie vragen staan daarbij centraal: Aan welke maatschappelijke opgave willen we bijdragen? Welke verandering(en) zijn daarvoor nodig en wie kan daarin welke rol opnemen? En tot slot: hoe weten we of we hierin slagen en wat beter kan? Deze vragen ondersteunen het samenwerken vanuit een gedeelde opgavestrategie, die richting geeft en samenhang brengt in het gezamenlijke handelen.

Werkwijze

Binnen OverHoop werd de gedeelde opgave eerst scherp-gesteld via een literatuur- en terreinverkenning. Die inzichten werden gebundeld in de OverHoop-inspiratiegids. Het gezamenlijk uitwerken van een **verandertheorie** – *Theory of Change* – hielp om die gedeelde opgave vervolgens te vertalen naar een concrete, lokale strategie: welke veranderingen zijn nodig, welke acties dragen daaraan bij en wie neemt welke rol op? De tussentijdse veranderingen die voortkwamen uit de ondernomen acties werden zichtbaar gemaakt via **reflexieve monitoring**, aan de hand van *Outcome Harvesting*. Deze methode biedt inzicht in het hoe en waarom van geplande én ongeplande veranderingen, en is bijzonder geschikt voor complexe opgaven. De inzichten voeden het leerproces en helpen om gericht bij te sturen.

Binnen de OverHoop-coaching werden ook concrete **procesmethodieken** ontwikkeld die lokale partners kunnen helpen om deze manier van werken op het terrein toe te passen.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

57

Aan de slag

[Methodiek impactgerichte strategie](#) ↓

[Draaiboek stakeholdersessie lokale OverHoop-strategie](#) ↓

[Methodiek Outcome Harvesting](#) ↓

Samen verduurzamen

Omschrijving

Samen verduurzamen betekent bewust samenwerken aan blijvende impact en de duurzame verankering van veranderingen. Idealiter start dat al bij aanvang van een traject: **verduurzaming is geen sluitstuk**, maar een rode draad doorheen het hele traject. Het gaat erom veranderingen zo in te bedden dat ze blijven bestaan, ook wanneer tijdelijke middelen of impulsen wegvallen.

Zo kan opgavegericht samenwerken uitgroeien tot een gedragen en structurele realiteit. Dat veronderstelt een langetermijnblik, een **gedeelde visie en duidelijke afspraken** tussen alle betrokken partners om veranderingen te borgen in beleid én praktijk. Zo groeit de beweging stap voor stap richting een samenleving voorbij trauma.

*Veranderingen zo inbedden
dat ze blijven bestaan, ook
wanneer tijdelijke middelen
of impulsen wegvallen.*

Werkwijze

Binnen OverHoop was verduurzaming **van bij de start een expliciete doelstelling**. Organisaties werden gestimuleerd om initiatieven te ontwikkelen die ook na afloop van de subsidieperiode kunnen blijven bestaan, ook zonder bijkomende middelen. Coaches ondersteunden lokale partners hierbij gedurende het hele traject. Er werd een **kader** uitgewerkt met vier verankeringspistes, geïnspireerd op inzichten uit transitie- en implementatieliteratuur. Dat kader diende als leidraad om na te denken over verduurzaming in beleid en praktijk. Daarnaast ontwikkelden de OverHoop-coaches een **procesmethodiek** om overleg rond duurzame verankering mogelijk te maken over eerstelijnszones heen.

In de praktijk leidde dat tot uiteenlopende verduurzamingsstrategieën. Enkele voorbeelden uit OverHoop om dit te illustreren:

- **Provinciale afspraken:** eerstelijnszones ontwikkelden samen een duurzaamheidsplan met afspraken over communicatie, de verspreiding van basiskennis en tools, de samenwerking met regionale partners en het bundelen van middelen.
- **Bovenlokale verbinding:** eerstelijnszones engageerden zich om zoneoverschrijdend samen te werken rond gedeelde thema's en goede praktijken, met behoud van lokale autonomie en maatwerk.
- **Provinciale afstemming:** eerstelijnszones zetten verdere stappen om de ontwikkelde inspiratiegidsen, tools en een vormingspakket structureel te borgen en uit te rollen.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

58

Aan de slag

[Kader verduurzamingsstrategieën](#) ↴

[Draaiboek provinciaal overleg](#)

[Verankering](#) ↴

Samen regie voeren

Omschrijving

Samenwerken aan een maatschappelijke opgave in een opga-venetwerk gaat niet vanzelf, maar vraagt een zekere mate van regie. De **regierol** vraagt **diverse invullingen en competenties** doorheen het samenwerkingsproces, die in de praktijk kunnen worden ingevuld door één of meerdere actoren.

Binnen OverHoop namen de OverHoop-coaches deze rol mee op, als onderdeel van een breder begeleidings- en ondersteuningsprogramma. De **coach** fungeerde als **één regieschakel** in het transitieproces, naast lokale trekkers en inhoudelijke experts. Tussentijdse coachingsmomenten hielden de lokale trajecten scherp en zorgden voor focus, samenhang en voortgang. De combinatie van een neutrale positie, flexibiliteit en affiniteit met de eerstelijnscontext en het stakeholdersveld werd als een duidelijke meerwaarde van de coaching ervaren.

Bij het samenwerken aan een complexe opgave heeft de rol van coaching een grote meerwaarde.

Werkwijze

Binnen lokale samenwerking rond een complexe opgave is **coaching geen statische rol**. De coach is zowel inspirator, kritische vriend, koershouder, verbinder als procesondersteuner, maar niet in dezelfde intensiteit op hetzelfde moment. Net dat meebewegen met de noden van het lokale traject maakt coaching tot een krachtige hefboom voor duurzame verandering.

Binnen OverHoop versterkte coaching niet alleen de afzonderlijke trajecten, het leverde ook inzichten en aanbevelingen op voor de bredere beweging richting een samenleving voorbij trauma. Door coaches samen te brengen in een leernetwerk ontstond ruimte om ervaringen uit te wisselen, patronen te herkennen en gezamenlijke lessen te trekken.

De lessen uit de OverHoop-coaching geven inzicht in de **rol en meerwaarde van coaching** bij het samenwerken aan complexe opgaven.

waarom

hoe

aan de slag

→ **praktijktools**

beleidsaanbevelingen

vele schouders

bibliografie

Aan de slag

[Lessen uit de OverHoop-coaching](#) ↓

60

Maak er een transversale beleidsprioriteit van

Ingrijpende ervaringen in de kindertijd komen vaak voor en kunnen een langdurige impact hebben op gezondheid, welbevinden en sociale participatie. Wetenschappelijke evidentie toont aan dat **investeren in preventie, veerkrachtbevordering en tijdige ondersteuning rendeert**: het versterkt het welbevinden van kinderen en gezinnen vandaag, én draagt bij aan de veerkracht van de samenleving morgen. Bovendien is veilig en kansrijk opgroeien een basisrecht voor elk kind en elke jongere. Daarom verdient een preventieve en geïntegreerde aanpak van ingrijpende gebeurtenissen in de kindertijd een duidelijke plaats als transversale beleidsprioriteit. Het gaat niet om het creëren van een nieuwe beleidslijn, maar om het versterken en verbinden van bestaande beleidsambities. Concreet betekent dit dat het thema structureel wordt verankerd in alle beleidsniveaus en -domeinen: van de Vlaamse overheid, de zorgraden op mesoniveau, tot beleidskaders van organisaties op het terrein.

Het consortium ziet het als een noodzakelijke eerste stap om deze thematiek te verankeren bij de **minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin**, met beleidscoördinatie door het **Agentschap Opgroeien**.

Veranker sensibilisering en deskundigheidsbevordering

Een duurzame aanpak vraagt een **brede cultuuromslag** op het vlak van **kennis, attitudes en handelen** bij iedereen die met kinderen, jongeren en gezinnen werkt. Het structureel verankeren van sensibilisering en deskundigheidsbevordering is een cruciale hefboom voor versterkte preventie en passende zorg en ondersteuning.

Dat vraagt om een doordachte sensibiliseringsstrategie richting professionals en het brede publiek, aangevuld met de verankering van kennis en vaardigheden over traumasensitief handelen in basisopleidingen en het professionaliseringsaanbod. Een structurele en brede verspreiding van praktijkgerichte kennis en handvatten is nodig om professionals en vrijwilligers houvast te bieden over sectoren heen. Mesostructuren spelen hierin een sleutelrol. Hen in deze opdracht erkennen en ondersteunen is dan ook cruciaal.

Volgens het consortium kan op korte termijn een belangrijke stap vooruit worden gezet door bestaande inzichten, tools en handvatten structureel te borgen en breed beschikbaar te maken via één **centraal digitaal platform**. Ook investeren in een nationaal curriculum rond deze thematiek binnen de **basisopleidingen** is een cruciale hefboom om professionals van bij de start beter toe te rusten.

Stimuleer de realisatie van geïntegreerde zorg en ondersteuning

Geïntegreerde zorg en ondersteuning is een centrale beleidsambitie, zowel op Vlaams als federaal niveau. De realisatie ervan op het terrein is echter complex en vraagt langdurige inspanningen. OverHoop legde in alle eerstelijnszones een belangrijk fundament: het thema werd op de agenda gezet, er groeide een gedeelde visie en actoren werden met elkaar verbonden.

Zorgraden en terreinactoren zetten waardevolle stappen richting een meer geïntegreerde aanpak van ingrijpende ervaringen in de kindertijd, met bijzondere aandacht voor de eerste lijn. Tegelijk is deze transitieopgave nog volop in ontwikkeling. Er **blijft nood aan meer systemisch samenwerken** om te komen tot duurzame verandering in de zorg voor en ondersteuning van kinderen en gezinnen. Dat vraagt ook aandacht voor het ondersteunen van zorgraden in hun rol als lokale implementator, die samen met andere zorg- en welzijnsactoren, (boven)lokale netwerken, lokale besturen en ervaringsdeskundigen de beleidsambities rond geïntegreerde zorg en ondersteuning vormgeeft op het terrein.

Het consortium ziet op korte termijn reële kansen om bestaande en geplande implementatiegerichte beleidsinitiatieven rond geïntegreerde zorg en ondersteuning te verrijken met een **traumasensitieve bril**. Tegelijk kan een bredere systeembril, die kinderen en gezinnen holistisch benadert, deze initiatieven versterken.

Versterk kennisontwikkeling en datagedreven werken

Tot slot benadrukt OverHoop het belang van een stevige kennisbasis. Zonder betrouwbare data over de aard, prevalentie en gevolgen van ingrijpende ervaringen in de kindertijd blijft de problematiek onder de radar en ontbreekt de onderbouwing om gerichte keuzes te maken in beleid en op het terrein.

Investeren in **datagedreven kennisopbouw en -ontsluiting** is geen doel op zich, maar een noodzakelijke hefboom om kinderen en gezinnen in kwetsbare situaties vroegtijdig te detecteren, preventie en interventie beter te richten, impact te monitoren en beleidskeuzes te onderbouwen. Dit sluit rechtstreeks aan bij de Vlaamse ambitie om datagedreven beleid, monitoring en kennisdeling structureel te versterken.

Volgens het consortium is het geïntegreerd ontsluiten en verrijken van bestaande data over ingrijpende ervaringen in de kindertijd een noodzakelijke eerste stap om te komen tot evidence-informed beleid op nationaal, regionaal en lokaal niveau.

vele schouders

De ambitie van OverHoop – bouwen aan een samenleving voorbij trauma – kan niemand alleen waarmaken. Het vraagt vele schouders, gedeelde verantwoordelijkheid en samenwerking op lange termijn. Want een veilig en kansrijk nest bouwen rond kinderen en gezinnen is en blijft een gezamenlijke opgave: *it takes a village to raise a child.*

“Voor OverHoop werkten wij aan een project rond kinderen in rouw. Door meer inzicht te krijgen in rouw en de impact ervan, kunnen we kinderen beter ondersteunen na verlies. Ondanks verlies blijft een sterke en veerkrachtige toekomst mogelijk. Goed zorg dragen voor een kind in rouw is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, waarbij preventie, erkenning en begeleiding hand in hand gaan.”

Catherine Carton
WhoCares?

Saskia Moens
Coördinator ELZ AMALO

“OverHoop bracht ons samen rond één doel: gezinnen een sterke start geven.”

Laurien Tielens
Projectmedewerker Opla & coördinator oudertrainingen

“Laten we hopen dat ‘Overhoop’ een beginpunt is van meer veerkracht voor kinderen. En dat mensen die dagelijks met kinderen werken – van sportclubs, scholen tot huisartsen – rekening houden met signalen van ingrijpende ervaringen in de kindertijd door het bieden van vertrouwen en geborgenheid.”

Gilles Geeraerts
Stafmedewerker, Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs

“Het was een plezier om samen te werken met zoveel gedreven partners. De diversiteit aan perspectieven én de sterke betrokkenheid van de zorggraden maakten OverHoop tot een echte gezamenlijke beweging. OverHoop toont wat mogelijk wordt wanneer gemotiveerde partners en zorggraden samen hun schouders zetten onder één missie.”

Marie-Jeanne Schoofs
Adviseur, afdeling lokale samenwerking en expertise preventieve gezinsondersteuning Agentschap Opgroeien

“OverHoop benadrukt dat vroeg-kinderlijke ervaringen de basis leggen voor veerkracht en welzijn. De manier waarop kinderen gezien, gehoord en gesteund worden, bepaalt hoe ze later omgaan met tegenslag, relaties en vertrouwen in de samenleving. Door van jongs af aan te investeren in geborgenheid en verbinding, versterken we niet alleen het individu, maar ook de gemeenschappen die zorg, samenhang en wederzijds begrip dragen. Zo bouwen we in Vlaanderen stap voor stap aan een samenleving waarin niemand aan de rand van hoop hoeft te leven.”

Liesbeth Borgermans
Gastprofessor, departement Volksgezondheid en eerstelijnszorg, UGent

“Overhoop gaat over handelingsverlegenheid wegnemen. Een trauma haalt het leven van een kind overhoop. Elk kind in nood heeft iemand nodig die nabij is, met veel geduld en ziet wat het kind overkomen is. Het is een oproep tot individueel engagement en een uitnodiging aan een samenleving om de verantwoordelijkheid op te nemen om traumasensitief te zijn”

Katelijne Decanniere

*Mentor groeps- en gezinsopvang
VVSG*

“Gewone kinderen in bijzondere omstandigheden, daar blijven we ons bij Familieplatform voor inzetten!”

Katleen Hoing en Annelies Noels
Beleidsmedewerker KOPP/KOAP

“Wanneer verschillende partners, elk met hun eigen perspectief samenkomen rond traumasensitief werken, ontstaat er één gedeelde kracht: een omgeving waarin elk kind zich veilig, begrepen en onvoorwaardelijk gesteund voelt.”

Lissa Janssens

Pedagogisch coach De Blauwe Lelie

“Horen is veel meer dan luisteren alleen.”

Ingrid Crabbe

*Medewerker beleidsparticipatie,
Ouderspunt vzw*

Ik ben de Koning Boudewijnstichting bijzonder dankbaar dat ik een coach-rol voor OverHoop mocht opnemen. Het was een kans om iets te betekenen rond het thema ontwikkelingstrauma, dat mij bijzonder nauw aan het hart ligt. Ik neem afscheid van de coachrol met hetzelfde inzicht waarmee ik startte, maar met nog veel meer overtuiging: “Iedereen, professioneel of privé, kan een verschil maken rond dit thema!”. En het is ook hoognodig dat we dat doen. Samen springen we verder en kunnen we zoveel leed voorkomen.

Asmin Ausloos

Juriste, erkend bemiddelaar en gecertificeerd coach, gesprekspartner van kinderen bij scheiding

“Veerkracht bij kinderen groeit waar aandacht en vertrouwen is. Dat vraagt betrokkenheid van iedereen rond hen zowel thuis, op school als daarbuiten: maatschappelijk werkers, huisarts, vroedvrouw, ...”

Lore Declercq

*Projectmedewerker ELZ Midden
WVL*

Childhood is a never ending story

Patrick De Waele

*Huisartsenvertegenwoordiger ELZ
Scheldekracht*

“De oproep om het onzichtbare kind te zien, wil ik verder uitdragen.”

Belinda Mestiaen
Coördinator, ELZ Grimbergen

“Zorg en ondersteuning die vanzelfsprekend is voor zwangere vrouwen, hun kind en het gezin doen we samen”

Jolien Noens
Stafmedewerker, ELZ Kemp en Duin

“Ik ben hoopvol. Zelfs de kleine Anna van toen wordt hier vrolijk van: laten we alle kennis samenleggen, daar kunnen we iets mee. Mijn boodschap is: keep it simple”.

Anna Defossez
Coördinator, Echo-Lotgenotenwerking

“OverHoop is ook in Leuven een verhaal van hoop en verbinding: van talrijke betrokken eerstelijnsactoren die samen ontdekken hoe ze, ook met kleine daden, van grote betekenis kunnen zijn voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie.”

Geertrui Heyvaert
Stafmedewerker, ELZ Leuven

“De Kraamtuin bracht de flowcharts binnen, maar de groep zette er pas écht flow achter — een mooie boost voor de professionals in het OverHoopproject rond traumasensitieve zorg.”

Caroline Meuwis
*Expert perinatale zorg
Expertisecentrum Perinatale Zorg
De Kraamtuin*

“Met Overhoop Panacea hebben we lokaal echt iets in beweging kunnen zetten. Door op verschillende sporen tegelijk in te zetten, hebben we niet alleen vandaag impact gemaakt, maar ook iets duurzaam opgebouwd. Het traject toont dat kleine daden samen een groot verschil kunnen maken — en daar zijn we trots op.”

Karen Van Lierde
Coördinator, ELZ Panacea

“Dankzij de sensibilisering waarop OverHoop mee inzet, weerleggen we de misvatting dat overlevende van kindermishandeling getekend zijn voor het leven. Ze zijn bovenal mensen, net zoals jij en ik. Wanneer we hen met liefde en zorg omringen, kunnen ze hun trauma overwinnen en ervaren hoe mooi het leven ook kan zijn.”

Melanie De Roose
Oprichter, Fonkel

“Een kind dat ontwikkelt, ontwikkelt samen met zijn brein en dat gaat onwaarschijnlijk snel. Om een gezond stresssysteem te ontwikkelen, moet je op een gezonde manier stress tegenkomen en daarmee om kunnen gaan. Als dat stresssysteem heel vaak opnieuw en opnieuw getriggerd wordt zodat het niet tot rust kan komen, dan gaat het zich anders ontwikkelen, en dat heeft een heel grote invloed op ons lichaam.”

Eva Kestens
*Kinder- en jeugdpsychiater,
OBC Ter Wende- Espero, Kiem team*

"Ik gun het elk kind in ons en elk kind in de wereld dat het gezien, gehoord en gedragen wordt."

Binu Singh

*Kinder- en jeugdpsychiater,
UPC KU Leuven*

"De impact van schoolse uitsluiting blijft lang nazinderen. Verhalen over herhaaldelijke uitsluiting op school tonen aan waarom we blijvend dienen in te zetten op de sensibilisering voor de impact die uitsluiting en ingrijpende ervaringen kunnen hebben op kinderen en hun ouders."

Oudersvoorinclusie

"In ELZ Kemp & Duin hebben we de handen in elkaar geslagen door over de grenzen van onze eigen discipline heen te kijken. We hebben een warm netwerk geweven waarin elke 'baby op komst' en elke kwetsbare situatie gedragen wordt door gedeelde expertise en oprechte nabijheid. De OverHoop subsidie eindigt, maar onze samenwerking blijft groeien: met kortere lijnen, traumasensitieve aandacht en een warmere overdracht voor elke ouder."

Kathleen Vanholen

*Coördinator Vroedkundeteam
Wit-Gele Kruis Limburg*

"Soms begint verandering gewoon met iemand die blijft komen, blijft luisteren en het gezin niet loslaat."

Kim Beyens

Mobiel begeleider, MPI Oosterlo

"Initiatieven zoals OverHoop zijn belangrijk omdat ze helpen om ingrijpende ervaringen bij kinderen sneller te zien en ernstig te nemen. Hoe vroeger je signalen ziet en bespreekbaar maakt, hoe meer verschil je kan maken. Zo bouwen we samen aan meer houvast, draagkracht en bescherming."

Wouters Torfs

Voorzitter CAW Groep

© Atilla Erdem

"Deelnemen aan het OverHoop-consortium betekende niet alleen bijdragen aan het initiatief vanuit de eigen expertise, maar vooral ook leren uit de kennis en ervaringen van alle betrokkenen en dit terug meenemen naar mijn eigen professionele context, wat een waardevolle verrijking was!"

Eva Cloet

*Directeur Centrum voor
Ontwikkelingsstoornissen UZ Brussel
Stafmedewerker medische directie*

"Twee jaar OverHoop betekende twee jaar intens samenwerken, verbinden, experimenteren en innoveren binnen onze eerstelijnszone. Het traject bewees dat verandering begint bij verbinding: tussen eerstelijnsactoren werden nieuwe bruggen gebouwd die samenwerking versterken."

Rutger Keuten

Medewerker, ELZ Dender

“OverHoop liet eerste- lijnsprofessionals sa- menwerken met één helder doel in het ach- terhoofd: een veilige haven voor elke kind”

ELZ Westhoek
en al de eerstelijnspartners

“Binnen het OverHoop-traject hebben we vanuit onze ELZ een verbindende en trekkende rol opgenomen. We brachten partners samen, gaven ruimte aan hun expertise en bepaalden zo samen de richting van het traject. Zo werkten we bij de professionals, en stiekem ook bij onszelf, aan meer kennis en bewustzijn rond ontwikkelingstrauma bij kinderen en jongeren.”

Frea Schelkens
Stafmedewerker
ELZ Klein-Brabant Vaartland

“Hoe je op de wereld komt is een blauwdruk voor al je latere ontmoetingen met mensen: ben ik welkom? Hier aan bijdragen is bouwen aan een betere wereld.”

Veerle Decorte
Voedvrouw-coördinator, De Kraamvogel.
Implementatiecoach Perinataal Programma

“Ligant nam de hulpverleners van ELZ Kemp en Duin mee in traumasensitief werken in de perinatale periode. Tijdens verschillende vormingen en workshops werd er geleerd, gedeeld en genetwerkt. Allemaal met hetzelfde doel: samen zorgen voor warme en kwaliteitsvolle zorg voor jonge kinderen en hun ouders.”

Sabrina Santillo
Crosslinkcoördinator netwerk GG Ligant

“Kinderen op de vlucht hebben na aankomst een veilige haven nodig om tot verwerking te komen. Trauma verwerk je namelijk niet in isolatie. Overhoop bevestigt dit nogmaals: *it takes a society to heal war trauma*. Laten we samen aan die veilige haven blijven bouwen!”

Benji Jame
Klinisch psycholoog, Solentra

“De kracht van nabijheid, durven kijken achter gedrag en veiligheid dat we als betrouwbare volwassenen kunnen bieden aan kinderen met trauma is van zo'n onschatbare waarde om deze kinderen opnieuw te laten ademen, groeien en hun veerkracht te versterken. Dat bijbrengen aan mensen die rondom kinderen en jongeren staan, blijft mijn missie voor de toekomst.”

Kim Peeters
Referent complex trauma en justitiële jongeren, trainer traumasensitief werken, netwerk GG Pangg0-18

“OverHoop was een unieke kans om professionals te versterken door kennis en tools over trauma aan te reiken. Zo kunnen zij hun rol ook meer vanuit een trauma-geïnformeerde bril opnemen. Finaal een echte meerwaarde voor zowel de professionals als ook de mensen die ze helpen!”

Abbi Vyncke
Stafmedewerker Wieg en welzijn

bibliografie

¹ Anda et al. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(3), 174-186; Augeo foundation, 2023.

² Gezinsenquête, 2021.

³ Jaarverslag 2024 Groeipakket, Agentschap Opgroeien.

⁴ Bronselaer et al. (2021). *Jonge mantelzorgers in de kijker*. Brussel: Departement WVG.

⁵ Coppens, De Cuyper & Van Audenhove (2018). *De Kindreflex: de ontwikkeling van een Vlaamse Kindcheck met toepassing in de geestelijke gezondheidszorg*. Leuven: Steunpunt WVG.

⁶ La Ligue des Familles in Sociaal.Net, 2022.

⁷ Raming op basis van verschillende wetenschappelijke onderzoeken (VRT, 2023).

⁸ Hughes, Ford, Bellis, Glendinning, Harrison & Passmore (2021). Health and financial costs of adverse childhood experiences in 28 European countries: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 6(11).

⁹ Dijk & Kiernan (2023). Maatschappelijke kosten van trauma. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 563-567.

¹⁰ Anda et al. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256(3), 174-186; Augeo foundation, 2023.

¹¹ Augeo foundation, 2023: <https://www.augeo.nl/themas/ingrijpende-jeugdervaringen>.

¹² De Caluwé & Kaats (2023). *Samenwerken aan maatschappelijke opgaven*. Boom: Amsterdam.

¹³ Wilson-Grau (2018). *Outcome harvesting: Principles, steps, and evaluation applications*. USA: IAP.

SAMEN VOORBIJ TRAUMA overhoop

OverHoop – Samen voorbij trauma
Handige gids voor de eerste lijn

Een uitgave van de
Koning Boudewijnstichting
Brederodestraat 21
1000 Brussel

Deze uitgave kan gratis gedownload
worden van onze website
www.kbs-frb.be.

Wettelijk depot : D/2893/2026/07
Referentienummer : 4024

maart 2026

Auteur: Sofie Kuppens
Redactie: Annemiek Seeuws

**Coördinatie voor de
Koning Boudewijnstichting:**
Head of Programme : Sofie Bekaert
Senior project coordinator: Ann Clé
Project coordinator: Elise Gabriels
Project and knowledge manager:
Ester De Doncker

Grafisch concept: Wit 'n Grid
Vormgeving en illustraties: Goed Goed
Foto's en video interviews: Flan Caramel.

We danken iedereen die heeft bijgedragen
aan deze publicatie, door mee te denken,
mee te lezen, mee inhoud of vorm te geven.

B Koning
Boudewijnstichting

Opgroeien **Vlaanderen**
is kansrijk opgroeien